

Антон Павлович Чехов

Ујка Вања

АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ

УЈКА ВАЊА

СЦЕНЕ ИЗ ЖИВОТА НА СЕЛУ У ЧЕТИРИ ЧИНА

Black Books

ЛИЦА

- **Серебрјаков, Александар Владимирович,**
професор у пензији
- **Јелена Андрејевна,** *Њећова жена, 27 година*
- **Софија Александровна (Соња),** *Њећова кћи из
првог брака*
- **Војницка, Марија Васиљевна,** *удовица савешника,
мајки прве жене професорове*
- **Војницки, Иван Петрович,** *Њен син*
- **Астров, Михаил Лавович,** *лекар*
- **Телегин, Иља Иљич,** *осиромашен сјахија*
- **Марина,** *стара дадиља*
- **Радник**

Догађа се у лећњиковцу Серебрјакова.

ПРВИ ЧИН

Парк. Види се део куће с терасом. На стрази испод старог јаблана сто, постављен за чај. Клуџе, столице; на једној клуџи лежи тишара. Недалеко од стола љуљашка. -Три сатма по подне. Облачно.

Марина (суморна, шрома старица, седи крај самовара, ђле-ше чарају) и Астров (шеша горе-доле).

Марина (*сиди чај у чашу*): Узми, синко.

Астров (*нерадо прихваши чашу*): Нешто ми се не пије.

Марина: Можда би ракијице?

Астров: Не. Ја не пијем ракије сваки дан. А и запара је. (*Пауза.*) Дедице, колико има како се познајемо?

Марина (*размишљајући*): Колико? Кад бих могла да се сетим... Ти си дошао овамо, у овај крај... Кад оно беше?... Била је још жива Вера Петровна, Соњечкина мати. Две зиме си долазио к нама док је она била жива... Е па, значи, прошло је једанаест година. (*Замисливши се.*) А може бити и више...

Астров: Много сам се изменио од тог доба?

Марина: Много. Онда си био млад, леп, а сад си остарео. Ниси ни леп онако. И да кажем – и ракијицу пијеш.

Астров: Да.. За десет година постао сам сасвим други човек. А узрок? Преморио сам се, дадице. Од јутра до мрака све на ногама, не знам за одмор, а ноћу лежиш под покривачем и стрепиш да те не позову болеснику. За све време, откако се познајем с тобом, ниједног дана нисам био слободан. Како да не остарим? А и живот је сам по себи досадан, глуп, прљав... А тај живот притеже. Око тебе само неки чудни људи, све сами особењаци; а кад поживиш међу њима годину-две, мало-помало и сам, сасвим неприметно, постанеш особењак. Неминовна судбина. (*Увијајући своје гуџачке бркове.*) Погледај како су ми бркови порасли... Глупи бркови. Постао сам особењак, дадице... Да сам заглупео – нисам још, хвала богу; мозак ми је још на свом месту, али су осећања некако отупела. Ништа не желим, ништа ми не треба, никога не волим... Или, можда, само тебе волим. (*Љуби је у џлаву.*) Кад сам био дете, имао сам такву дадиљу.

Марина: Можда би хтео да једеш?

Астров: Не. Треће недеље Великог поста био сам у Малицком због епидемије... Пегави тифус... По кућама људи леже као снопље... Нечистоћа, смрад, дим, телад по поду, заједно с

болесницима... Прасад, исто тако... Радио сам по цео дан, нисам сео, ни мрвице нисам окусио, а кад се вратих кући, не дадоше ми ни да одахнем – довели са железничке пруге скретничара. Ја га положим на сто да га оперишем, а он ти потегне па умре код мене, под хлороформом. И ето, кад не треба, осећања се пробуде у мени, притисну ми савест, баш као да сам га намерно убио... Сео сам, зажмурио – ево, овако, и помислио: они који ће живети сто-двеста година после нас и којима ми сад крчимо пут, да ли ће нас по добру спомињати. Дадице, неће!

Марина: Ако људи неће, бог хоће.

Астров: Баш ти хвала. Добро си рекла.

Улази Војници

Војници (*излази из куће; он је спавао после доручка и сав је изјужван; седа на клупу, поправља своју кицошку машину*): Да...
(Пауза.) Да...

Астров: Јеси ли се спавао?

Војници: Јесам... Још како. (*Зева.*) Откако се овамо доселио професор са супругом, живот је изишао из свога коло-сека... Спавам у невреме, за доручак и ручак једем разне

ваљушке, пијем вино... а све то није здраво! Раније нисам имао ни тренутка слободног времена, и Соња и ја смо радили, још како смо радили, а сад ради само Соња, а ја спавам, једем, пијем... Не ваља!

Марина (*климнувши главом*): Такав је сад ред! Професор устаје у дванаест сати, а самовар кључа још од јутра, чекајући на њега. Док они нису били овде, увек смо ручавали у један сат, као и сви људи, а откако су они овде, у седам. Професор ноћу чита и пише, и одједном око два сата звонце... Шта желите, господине? Чаја! Сад због њега буди послугу, спремај самовар... То ми је неки ред!

Астров: Хоће ли још дуго остати овде?

Војници (*звиждућући*): Сто година. Професор је решио да се пресели овамо.

Марина: Ето и сад. Самовар већ два сата на столу, а они отишли у шетњу.

Војници: Ево их иду, иду... Не узрујавај се.

Чују се џасови; враћајући се из шетње, из дубине њарка долазе Сербрјаков, Јелена Андрејевна, Соња и Телејин.

Серебрјак: Дивно, дивно... Ванредан приказ.

Телегин: Достојан пажње, ваше превасходство.

Соња: Тата, сутра идемо у шуму. Хоћеш ли?

Војници: Господо, хајдемо на чај!

Серебрјак: Драги пријатељи, будите тако добри па ми чај пошаљите у кабинет! Ја данас морам још нешто да радим.

Соња: А у шуми ће ти се јамачно допасти.

Јелена Андрејева, Серебрјак и Соња улазе у кућу; Телегин прилази столу и седе до Марине.

Војници: Врућина, запара, а наш велики научник у горњем капуту, у каљачама, с кишобраном и у рукавицама.

Астров: Чува се, сигурно.

Војници: А како је она дивна! Како је дивна! У животу нисам видео лепше жене.

Телегин: Кад идем пољем, Марина Тимофејева, кад шетам сеновитим парком, кад гледам овај сто, ја увек осећам неисказано блаженство! Време је дивно, птичице певају, ми

сви живимо у миру и слози, шта нам још треба. (*Прихватијајући чашу.*) Топло вам захваљујем.

Војници (*сањалачки*): Очи... Дивна жена!

Астров: Причај нам штогод, Иване Петровичу.

Војници (*малаксало*): Шта да ти причам?

Астров: Зар нема ништа ново?

Војници: Ништа. Све је старо. Ја сам исти какав сам и био, а можда сам и гори, јер сам се разленио, не радим ништа, само фрчем као старкеља. Моја стара чавка, татап, још увек говори о еманципацији жена; једним оком гледа у гроб, а другим тражи у својим паметним књигама зору новог живота.

Астров: А професор?

Војници: А професор, као и пре, од јутра до дубоко у ноћ седи у свом кабинету и пуше. »Напрегнувши ум, намрштивши чело, све оде пишем, пишем, и ни о себи ни о њима похвале не чујем.« Јадна хартија! Боље би било да напише своју аутобиографију. Како би то био изврстан сиже. Пензионисани професор, матора тврдица, учена риба... Подагра, реуматизам, мигрена, јетра му отекала од суревњивости и зави-

сти... Та риба живи на имању своје прве жене, живи по невољи, јер му кеса не допушта да живи у граду. Вечито се жали на своје несреће, мада је, у ствари, необично срећан. *(Нервозно.)* Помисли само каква срећа! Син обичног појца, ђак старе богословске школе, догурао до научника, добио катедру, постао екселенција, зет сенатора, итд., итд. Уосталом, све то није важно. Али узми ово. Човек који равно двадесет пет година чита и пише о уметности, а уопште не познаје уметност. Двадесет и пет година прежива туђе мисли о реализму, натурализму и свакојаким другим глупостима; двадесет и пет година чита и пише о томе што паметни већ одавно знају, а за глупаке није занимљиво – значи, двадесет пет година претаче из шупљег у празно. А у исти мах – каква охолост! Какве претензије! Отишао је у пензију, и нико не зна за њега, он је потпуно непознат, значи да је двадесет пет година заузимао туђе место. А погледај га корача као полубог!

Астров: Па ти му, чини ми се, завидиш.

Војници: Да, завидим! А какав успех код жена! Ниједан донжуан није иамо такав потпун успех! Његова прва жена, моја сестра, дивно, благо створење, чисто као ово плаво небо, племенита, великодушна, која је имала више обожавалаца неголи он ђака – волела га је тако како могу да воле само тако чисти анђели исто тако чисте и предивне као што су они сами.

Моја мати, његова ташта, и сад га обожава, он јој и сад улива некакво страхопоштовање. Његова друга жена, лепотица, мудрица – видели сте је малочас – удала се за њега кад је већ био стар, дала му младост, лепоту, слободу, свој сјај. Зашто? Због чега?

Астров: Је ли верна професору?

Војници: На жалост, јесте.

Астров: Зашто на жалост?

Војници: Зато што је та верност лажна од почетка до краја. У њој је много реторике, али нема логике. Изневерити старог мужа кога не можеш да трпиш – то је неморално; а угушивати у себи кукавну младост и живо осећање – то није неморално!

Телегин (*ћлачним ћласом*): Вања, ја не волим кад тако говориш. Богами... Ко изневери жену или мужа, тај је неверник, тај може да изневери и отаџбину!

Војници (*љуџиџо*): Заврни славину, Обландо!

Телегин: Допусти, Вања. Моја жена је због моје ружноће, сутрадан после свадбе побегла од мене са човеком кога је

волела. Али ја ни после тога нисам пренебрегао своју дужност. Ја је и сад волим, и веран сам јој, помажем је колико могу, дао сам своје имање за школовање деце коју је нарађала с вољеним човеком. Срећу сам изгубио, али ми је остао понос. А њој? Младост већ прошла, лепота под утицајем природних закона увела, љубљени човек умро... Шта је њој остало?

Улазе Соња и Јелена Андрејевна; мало доцније дају јој чај и она њије не гледајући у чашу.

Соња (*брзо дадиљи*): Дадице, дошли су сељаци. Иди, поразговарај с њима, а ја ћу чај сама... (*Сипа чај.*)

Дадиља оглази, Јелена Андрејевна узима своју чашу и њије седећи на љуљашци.

Астров (*Јелени Андрејевној*): Дошао сам због вашег мужа. Писали сте да му је веома рђаво, реуматизам и још не знам шта, а ето, он здрав.

Јелена Андрејевна: Синоћ је куњао, жалио се на болове у ногама, а данас му није ништа...

Астров: А ја сам се ломио, јурећи тридесет врста. Али, свеједно, није први пут. Зато ћу остати овде до сутра и бар ћу се испавати quantum satis.

Соња: Вло добро. То је велика реткост да ви преноћите код нас. Али ви, сигурно, нисте ручали?

Астров: Нисам, нисам ручао.

Соња: Онда ћете бар и ручати. Ми сад ручамо у седам сати. *(Пије.)* Чај се охладио!

Телегин: И самовар се сасвим охладио.

Јелена Андрејевна: Ништа за то, Иване Ивановичу, ми пијемо и хладан.

Телегин: Извините... Али ја нисам Иван Иванич, већ Иља Иљич, госпођо... Иља Иљич Телегин, или, како ме неки због мога рошавог лица зову – Обланда. Ја сам некад крстио Соњечку, а његово превасходство, ваш супруг, врло ме добро познаје. Ја сад станујем код вас, на новом имању... Ако сте изволели приметити, ја сваки дан ручам с вама.

Соња: Иља Иљич је наш помоћник, десна рука. *(Нежно.)* Дајте, куме, да вам још налијем.

Марија Васиљевна: Ах!

Соња: Шта вам је, бабушка?

Марија Васиљевна: Заборавила сам да кажем Александру... изневерило ме памћење... добила сам данас писмо из Харкова од Павла Алексејевича... послао своју нову брошуру...

Астров: Је ли занимљива?

Марија Васиљевна: Занимљива, али некако чудна. Побија оно што је пре седам година заступао. То је страшно!

Војници: Нема ничега страшног. Мамап, пијте чај.

Марија Васиљевна; Али ја хоћу да говорим!

Војници: Али ми већ педесет година говоримо и говоримо и читамо брошуре. Време је већ и да престанемо.

Марија Васиљевна: Теби је непријатно да слушаш кад ја говорим. Извини. Жан, али ти си се ове последње године тако изменио да те апсолутно не познајем... Ти си био човек одређених уверења, светла личност...

Војници: О, да! Био сам светла личност од које нико није добијао светлости... *(Пауза.)* Ја сам био светла личност... Има ли веће заједљивости! Мени је сад четрдесет седам година. До прошле године ја сам се, као и ви, трудио да свој поглед заклоним том вашом схоластиком, да не бих видео прави

живот – и мислио сам да добро чиним. А сад, о кад бисте знали! Ноћу не спавам од једа, од љутине, што сам тако глупо пропустио време кад сам могао имати све што ми сад моје године не допуштају!

Соња: Ујка-Вања, досадно је!

Марија Васиљевна (сину): Ти као да због нечег осуђујеш своја ранија уверења... Међутим, нису крива уверења, него ти сам. Заборављаш да уверења сама по себи нису ништа, мртва слова... Потребно је стварати.

Војници: Стварати? Није свако способан да буде regretium mobile који пише, као ваш хер професор.

Марија Васиљевна: Шта хоћеш тиме да кажеш?

Соња (молећи): Бакице! Ујка-Вања! Молим вас!

Војници: Ћутим. Ћутим, и извињавам се.

Пауза.

Војници: На овакво време добро би било да се човек обеси...

Телегин удешава тишару. Марина обилази око куће и ваби живину.

Марина: Пи, пи, пи...

Соња: Дадице, зашто су долазили сељаци?

Марина: Увек због истог, због пустаре. Пи, пи, пи...

Соња: Које то вабиш?

Марина: Шаренперка зашла негде с пилићима... Може их врана однети... *(Оглази.)*

Телегин свира њолку; сви ћушећи слушају; улази радник.

Радник: Је ли ту господин доктор? *(Астрову.)* Молим вас, Михаило Лавовичу, дошли су по вас.

Астров: Одакле?

Радник: Из фабрике.

Астров *(зловолно):* Хвала лепо. Шта да се ради, треба ићи... *(Тражи очима кайу.)* Криво ми је до ђавола...

Соња: Збиља је то непријатно... Дођите из фабрике на ручак.

Астров: Не могу, биће доцкан. Где је... камо је... (*Рагнику.*) Знаш шта, пријане, донеси ми чашицу ракије. (*Рагник одлази.*) Где је... куд се дела... (*Налази кају.*) У једном комаду Островскога има један човек с великим брковима и малим способностима... Такав сам и ја. Но, клањам се, господо... (*Јелени Андрејевној.*) Ако некад навратите са Софијом Александровном, биће ми особито драго. Имам имањце, свега седамдесет хиљада десјатина, али ако вас занима угледно добро и расадник, какве нећете наћи ни на хиљаду врста унаоколо. Одмах до мене је државна шума... Шумар је стар, увек болестан, тако да, у ствари, ја водим све послове.

Јелена Андрејевна: Причали су ми да ви веома волите шуму. Разуме се, она може много да користи, али зар то не смета вашем правом позиву? Ви сте лекар.

Астров: Бог свети зна у чему је наш прави позив.

Јелена Андрејевна: А занимљиво је?

Астров: Да, веома занимљиво.

Војницики (*иронично*): Веома!

Јелена Андрејевна (Астјрову): Ви сте још млад човек, по изгледу... тако, тридесет шест, тридесет седам година... и свакако да није тако занимљиво као што кажете. Само шума и шума. Ја мислим, једнолико је.

Соња: Не, то је необично занимљиво. Михаил Ловович сваке године сади нове шуме, добио је већ бронзану медаљу и диплому. Он се брине да не сатру старе. Кад бисте га слушали док говори, и ви бисте се потпуно сложили с њим. Он каже да шуме улепшавају земљу, да уче човека да разуме лепоту и да му уливају величанствено расположење. Шуме ублажују сурову климу. У земљама где је клима блажа, мање се снаге троши на борбу с природом и зато је и човек тамо блажи и нежнији; тамо су људи леви, витки, лако се одушевљавају, говор им је лепши, покрети грациозни. Код њих цвета наука и уметност, њихова филозофија није тако мрачна, односи према женама пуни су дивне племенитости...

Војници (смешећи се): Браво, браво! ... Све је то лепо и красно, али нимало убедљиво, тако да ћеш ми (Астјрову) допустити, пријатељу, да и даље грејем пећи дрвима и да градим своје шупе од дрвета.

Астров: Ти би могао да грејеш пећи тресетом, а шупе да градиш од камена. Но ја допуштам да се шуме секу кад је пот-

ребно, али зашто их сатирати? Руске шуме треште под ударцима секире, милијарде стабала пропада, пустоше се станишта звериња и птица, опадају и пресушују реке, неповратно ишчежавају дивни пејзажи, а све само зато што лењ човек не уме да се сагне и подигне огрев са земље. (*Јелени Андрејевној.*) Зар није тако, госпођо? Треба бити глупи варварин да би сагоревао у својој пећи ту лепоту, рушио оно што не можемо створити. Човек је обдарен разумом и стваралачком моћи да би умножио оно што му је дато, али досад он није стварао, него само рушио. Шума је све мање и мање, реке пресушују, дивљач се разбегла, клима је све гора и сваким даном земља постаје све сиромашнија и ружнија. (*Војнициком.*) Ето, ти ме гледаш с подсмехом, и све што говорим, теби се чини неозбиљно и... и, може бити да је све то у ствари особењаштво, али кад пролазим мимо сељачких шума које сам ја спасао од сече, или кад чујем како шуми моја млада шума, посађена мојим рукама, ја сам свестан тога да је и клима донекле у мојој власти, и да ће, ако човек кроз хиљаду година буде срећан, у томе бити мало и моје заслуге. Кад посадим брезу и после видим како се она зелени и њише на ветру, душа ми се испуни поносом, и ја... (*Угледавши радника који му је на служавнику донео чашицу ракије.*) Али... (*Пије.*) Време је да идем. Све је то, разуме се, особењаштво, на крају крајева. Клањам се! (*Оглази кући.*)

Соња (*узима ња подруку и оглази с њим*): Кад ћете нам опет доћи?

Астров: Не знам...

Соња: Опет после месец дана?...

Астров и Соња улазе у кућу; Марија Васиљевна и Телегин осџају за столом; Јелена Андрејевна и Војници иду ка тераси.

Јелена Андрејевна: Ави сте, Иване Петровичу, просто били немогућни. Шта вам је требало да љутите Марију Васиљевну и да говорите о *perpetuum mobile*! И данас сте се за доручком опет препирали са Александром. Какво је то ситничарење.

Војници: Али, кад га мрзим!

Јелена Андрејевна: Немате разлога да мрзите Александра, он је као и сви. Нимало није гори од вас.

Војници: Кад бисте могли да видите своје лице, своје покрете... А мрско вам је да живите! И још како мрско!

Јелена Андрејевна: Ах, и мрско и досадно! Сви нападају мога мужа, сви ме гледају са сажаљењем: сирота, има старога

мужа! То саучешће према мени – о, како га разумем! Баш онако као што је сад Астров говорио: сви ви неразумно упорпашћујете шуме и убрзо на земљи неће ништа остати. Исто тако ви неразумно упропашћујете човека и врло брзо, захваљујући вама, на земљи више неће бити ни верности, ни чистоте, ни спремности на жртву. Зашто не можете равнодушно да гледате жену ако није ваша? Зато што – има право овај доктор – у свима вама има нечистих сила. Ви не жалите ни шуме, ни птице, ни жене, ни један другог...

Војници: Не волим такву филозофију.

Пауза.

Јелена Андрејевна: Овај доктор има уморно, нервозно лице. Дивно лице. Соњи се, очигледно, допада, она је заљубљена у њега, и ја је разумем. Откако сам овде, долазио је већ три пута, али ја сам снебивљива и ниједанпут нисам разговарала с њим као што је ред, нисам биља љубазна. Помислио је да сам опака. Ја и ви смо, Иване Петровичу, вероватно зато тако добри пријатељи што смо обоје несносни, досадни људи! Несносни! Не гледајте ме тако, ја то не волим.

Војници: Могу ли вас гледати друкчије кад вас волим? Ви сте моја срећа, живот, моја младост! Ја знам да су моји

изгледи на узајамност равни нули, али мени ништа и не треба, допустите ми само да вас гледам, да слушам ваш глас...

Јелена Андрејевна: Лакше, могу вас чути! *(Полази према кући.)*

Војници *(идући за њом):* Допустите ми да вам говорим о својој љубави, не терајте ме од себе, и то ће за мене бити највећа срећа...

Јелена Андрејевна: Како је то болно... *(Обоје улазе у кућу.)*

Телегин удара по жицама и свира полку; Марија Васиљевна записује нешто на корицама брошуре.

Завеса

ДРУГИ ЧИН

Тријезарија у кући Серебрјакова. Ноћ. Чује се како у њарку луџа сџражар.

Серебрјаков (седи у наслоњачи крај отвореног прозора и дре-ма) и Јелена Андрејевна (седи поред њега и шакође дрема).

Серебрјаков (*пробудивши се*): Које то? Соња, јеси ли ти то?

Јелена Андрејевна: Ја сам.

Серебрјаков: Ти си, Леночка... Неиздржљив бол!

Јелена Андрејевна: Плед ти је пао на под. (*Покрива му ноге.*) Да затворим прозор, Александре.

Серебрјаков: Немој, гуши ме... Тек што сам задремао и сањам као да ми је лева нога туђа. Пробудио сам се од тешког бола. Не, ово није подагра, пре ће бити да је реуматизам. Колико је сати?

Јелена Андрејевна: Један и двадесет минута.

Пауза.

Серебрјаков: Потражи сутра ујутру у библиотеци Баћушкова. Чини ми се да га имамо?

Јелена Андрејевна: А?

Серебрјаков: Потражи ујутру Баћушкова. Сећам се, имали смо га. Али, зашто тако тешко дишем?

Јелена Андрејевна: Уморан си. Две ноћи ниси спавао.

Серебрјаков: Кажу да је Тургењев од подагре добио ангину пекторис. Бојим се да и код мене није то. Проклета, одвратна старост. Враг да је носи. Откако сам остарео, омрзао сам самога себе. А и вама свима сам, јамачно, мрзак.

Јелена Андрејевна: Ти о својој старости говориш тако као да смо сви ми криви што си ти стар.

Серебрјаков: На првом месту теби сам мрзак.

Јелена Андрејевна се одмиче и седа мало даље.

Серебрјаков: Разуме се, ти имаш право. Ја нисам глуп, и ја разумем. Ти си млада, здрава, лепа, хоћеш да живиш; а ја сам старац, готово лешина. Па шта? Зар ја не разумем? И

дабогме, глупо је што још живим. Али, сачекајте, брзо ћу вас све ослободити. Нећу се још дуго вући.

Јелена Андрејевна: Ја малаксавам... Тако ти бога, ћути.

Серебрјаков: Излази тако да сте због мене сви малаксали, да вам је свима досадно, да вам пропада младост, само се ја једини наслађујем животом и задовољан сам. Па да, тако је!

Јелена Андрејевна: Ућути једном! Мучиш ме!

Серебрјаков: Све сам вас намучио. Дабогме.

Јелена Андрејевна (*џлачући*): Неиздржљиво! Реци, шта хоћеш од мене?

Серебрјаков: Ништа.

Јелена Андрејевна: Па онда ћути. Молим те!

Серебрјаков: Чудновата ствар, кад говори Иван Петрович или она стара идиоткиња Марија Васиљевна – онда ништа, сви слушају, али кад ја кажем ма и једну реч, сви почињу да бивају несрећни. Чак је и мој глас одвратан. Па лепо, допустимо, ја сам одвратан, егоист, деспот – али зар ја ни у старости немам права да будем егоист? Зар ни то нисам заслужио? Зар немам

права, питам ја, права на мирну старост, на пажњу људи према себи?

Јелена Андрејевна: Нико ти не оспорава твоја права. (*Прозор клоњара на ветру.*) Дува ветар, да затворим прозор. Киша ће. Нико ти не оспорава твоја права.

Пауза; сџражар у љарку луја и љева љесму.

Серебрјак: Целога живота радити за науку, навикнути се на свој кабинет, на слушаоницу, на уважене другове – и одједном, неочекивано, обрести се у овој костурници, виђати сваки дан глупе људе, слушати безначајне разговоре... Ја хоћу да живим, ја волим успех, волим славу, хук, а овде – као на робији. Сваког тренутка јадиковати за прошлошћу, пратити успехе других, бојати се смрти... Не могу! Немам снаге! А при том још неће да ми опросте моју старост!

Јелена Андрејевна: Причекај, имај стрпљења: кроз пет-шест година и ја ћу бити стара.

Улази Соња.

Соња: Тата, ти си сам наредио да пошаљемо по доктора Астрова, а кад је он дошао, ти нећеш да га примиш. То је неделикатно. Само смо бадава узнемиравали човека.

Сребрјак: Шта ће ми твој Астров? Он се исто толико разуме у медицин колико ја у астрономију.

Соња: Нећемо ваљда због твоје подагре позвати цео медицински факултет.

Сребрјак: С тим занесењаком нећу да говорим.

Соња: Па, како хоћеш. *(Сега.)* Мени је свеједно.

Сребрјак: Колико је сати?

Јелена Андрејевна: Један сат.

Сребрјак: Гуши ме... Соња, дај ми са стола капљице!

Соња: Одмах. *(Даје му капљице.)*

Сребрјак *(љућиишо):* Ах, не те! Не може ништа човек да затражи!

Соња. Молим те, не буди јогуница! Можда се то некеме и свиђа, али мене поштеди, молим те. Ја то не волим. И ја немам кад, сутра морам да устанем рано, косе и сено.

Улази Војници у халају и са свећом.

Војници: Напољу се спрема непогода. (*Муња.*) Гле сад! Helene и Соња, идите да спавате, ја само дошао да вас заменим.

Сребрјаков (*поплашено*): Не, не! Не остављајте ме с њим! Не! Он ће ме угњавити!

Војници: Али њих треба пустити да се одморе! Оне већ две ноћи не спавају.

Сребрјаков: Нека иду да спавају, али иди и ти. Хвала ти. Молим те. Ради нашег негдашњег пријатељства, немој да се противиш. Доцније ћемо разговарати.

Војници (*с осмехом*): Негдашње наше пријатељство... Негдашње...

Соња: Пути, ујка-Вања.

Сребрјаков (*жени*): Драга моја, не остављај ме с њим! Он ће ме угњавити.

Војници: Ово већ почиње да бива смешно.

Улази Марина са свећом.

Соња: Дедице, требало би да легнеш. Доцкан је.

Марина: Самовар није дигнут са стола. Како онда да легнем.

Сребрјаков: Нико не спава, сви су малаксали, само ја једини уживам.

Марина (*прилази Сребрјакову, нежно*): Шта је, синко? Боли? И мени у ногама сева, штреца. (*Намешта њлег.*) То је ваша давнашња болест. Покојница Вера Петровна, Соњечкина мати, по читаве ноћи некад није спавала, мртва уморна... Она вас је много волела... (*Пауза.*) Стари као и деца, хтели би да их неко пожали, али старе нико не жали. (*Љуби Сребрјакова у раме.*) Хајдемо, сино, треба да легнеш... Хајдемо, сунце моје... Даћу ти липовог чаја да пијеш, ножице ћу ти загрејати... Помолићу се Богу за тебе...

Сребрјаков (*дирнућ*): Хајдемо, Марина.

Марина: И мени у ногама сева, боле ме! (*Води ња заједно са Соњом.*) Вера Петровна, мртва уморна, само је плакала... Ти си, Соњушка, онда била врло мала, неразумно дете... Пођи, пођи, синко...

Сребрјаков, Соња и Марина одлазе.

Јелена Андрејевна: Намучила сам се с њим. Једва се држим на ногама.

Војници: Ви с њим, а ја сам са собом. Већ трећа ноћ како не спавам.

Јелена Андрејевна: Несрећа је у овој кући. Ваша мати не воли никога осим својих брошура и професора; професор нервозан, мени не верује, вас се боји; Соња се срти на оца, срти се на мене и не говори са мном, ево, већ две недеље; ви не трпите мога мужа и отворено презирете своју мајку; ја нервозна, и данас сам двадесет пута заплакала... Несрећа је у овој кући.

Војници: Оставимо се филозофије.

Јелена Андрејевна: Ви сте, Иване Петровичу, образован и паметан човек и свакако морате знати да свет не пропада од разбојника и пожара, већ од мржње, непријатељства, од свих тих ситних зађевица... Ви бисте морали не да гунђате, него да мирите све.

Војници: Најпре помирите мене са самим собом! Драга моја!... *(Сагиње се према њеној руци.)*

Јелена Андрејевна: Оставите! *(Трза руку.)* Идите!

Војници: Сад ће престати киша и у природи ће се све освежити и одахнути. Једино мене ова бура неће освежити. Дању и ноћу, као домаћи дух, гуши ме помисао да је мој живот неповратно пропао. Прошлости нема, она је глупо страћена ни у шта, а садашњост је страшна у својој бесмислености. Ето, то вам је мој живот, моја љубав: куд ћу с њима, шта ћу с њима? Моје осећање пропада узалуд, као сунчани зрак који продире у јаму, а и ја сам пропадам.

Јелена Андрејевна: Кад ми ви говорите о својој љубави, ја се некако збуним и не знам шта да кажем. Опростите, не могу ништа да вам кажем. (*Хоће да иге.*) Лаку ноћ!

Војници (*прејречивши јој њуџ*): И кад бисте знали колико ја патим при самој помисли да ту поред мене, у овој истој кући, пропада други живот – ваш! Шта ви чекате? Каква проклета филозофија вама смета? Разумејте, разумејте...

Јелена Андрејевна (*џажљиво ја џледа*): Иване Петровичу, ви сте пијани!

Војници: Можебити, можебити...

Јелена Андрејевна: Где је доктор?

Војници: Тамо је... преноћиће код мене. Можебити, можебити... Све може бити!

Јелена Андрејевна: И данас сте пили? Зашто?

Војници: Па и то је живот. Не браните ми, Helene.

Јелена Андрејевна: Раније нисте пили и нисте тако много говорили... Идите да спавате! Досадно ми је с вама.

Војници (*сагиње се према њеној руци*): Драга моја... бајна!

Јелена Андрејевна (*љушшишо*): Оставите ме! То ми је, најзад, мрско. (*Оглази.*)

Војници (*сам*): Отишла је... (*Пауза.*) О, како сам се преварио! Пре десет година упознао сам је код покојне сестре. Тада је она имала седамнаест, а ја тридесет седам година. Зашто се тада нисам заљубио у њу и запресио је? Та било је тако могућно! И сад би била моја жена... Да... Сад би нас обоје пробудила непогода; она би се уплашила грмљавине, а ја бих је држао у свом загрљају и шапутао: »Не бој се, ја сам ту.« О, дивне мисли, како је пријатно, ја се чак смејем... али, боже мој, мисли се бркају у глави... Зашто сам остарео? Зашто ме она не разуме? Њена реторика, лени морал, глупе, лене мисли о пропасти света – све ми је то одвратно. (*Пауза.*) О, како сам

се преварио! Ја сам обожавао тога професора, тога кукавног подагрика, радио сам за њега као во! Ја и Соња извличили смо из овога имања последње сокове; ми смо као зеленаши продавали зејтин, пасуљ, сир, често нисмо честито јели да бисмо, грош по грош, копјејку по копјејку, скупили хиљаде и послали њему. Ја сам се поносио њиме и његовом ученошћу, живео сам, дисао за њега! Све што је он написао и изрекао, чинило ми се генијално... Боже, а сад? Сад је, ето, у пензији, и сад се тек види сва вредност његова живота: после њега неће остати ниједна страница рада, он је сасвим непознат, он није ништа! Мехур од сапунице! А ја сам обманут... видим – глупо обманут...

Улази Астрџов у црном каиуџу, без џрсника и машине; он је џоднаиџиџ, за њим Телеџин са џиџаром.

Астрџов: Свирај!

Телеџин: Сви спавају!

Астрџов: Свирај!

Телеџин џихџ свира.

Астрџов (Војниџкоме): Јеси ли сам овде? Нема дама? (*Подбџивши се, лаџано џевуџи.*) »Тресе се кућа, тресе се пећ, где ли

ће нам газда лећ«... А мене непогода пробудила. Добра кишица. Колико је то сати?

Војници: Враг би га знао.

Астров: Као да сам чуо глас Јелене Андрејевне.

Војници: Сад је била овде.

Астров: Дивна жена. (*Загледа боцице на столу.*) Лекови. Каквих све рецепата нема овде! И харковских, и московских, и тулских... Свим градовима је досадио својом подагром. Дали је одиста болестан или се претвара?

Војници: Болестан је.

Пауза.

Астров: Што си тако тужан? Жалиш професора, ваљда?

Војници: Остави ме.

Астров: Или си, можда, заљубљен у професорку?

Војници: Она је мој друг.

Астров: Већ?

Војници: Шта значи то »већ«?

Астров: Жена може да буде друг човеку овим редом: нај-пре пријатељ, затим милосница, а после и друг.

Војници: Одвратна филозофија.

Астров: Шта?... јест... Морам признати, постао сам неучтив. Видиш, ја сам и пијан. Обично се једанпут месечно овако напијем. Кад сам пијан, постајем неучтив и крајње дрзак. За мене је тада све ситница! Предузимам најтеже операције и вршим их одлично; цртам најшире планове будућности; и тада сам себи не изгледам као особењак и верујем да доносим човечанству велику корист... велику! А у исто време имам свој властити филозофски систем, и тада ми се сви ви, браћо моја, чините као бубице, као микроби. (*Телећину.*) Обландо, свирај.

Телегин: Драги пријатељу, за твоју љубав бих врло радо, али разумеј – у кући сви спавају.

Астров: Свирај.

Телегин тихо свира.

Астров: Треба да пијемо. Хајдемо, чини ми се да је тамо остало још коњака. А кад сване, поћи ћемо мојој кући. 'Оћемо

ли? Ја имам једног помоћника који никад не каже хоћемо, него 'оћемо. Страшна лопужа. Дакле, 'оћемо ли? (*Сѝазивши Соњу која улази.*) Опростите, ја сам без машине. (*Брзо одлази; Телеѝин иде за њим.*)

Соња: А ти си се, ујка-Вања, опет напио с доктором. Здружили се сиви соколови. Он је увек такав, али зашто ти? То никако не доликује твојим годинама.

Војници: Године ту не играју улогу. Кад већ нема правога живота, нека се живи од привиђења. Ипак је и то боље него ништа.

Соња: Сено нам је покошено, сваки дан пада киша, све ће иструлити, а ти се занимаш привиђењима. Сасвим си занемарио газдинство... Ја радим сама, сасвим сам малаксала... (*Поѝлашено.*) Ујко, ти плачеш!

Војници: Какав плач? Ничега нема... Којешта... Сад си ме погледала као твоја покојна мати. Душо моја!... (*Жудно јој љуби руке и лице.*) Сестро моја... мила сестро моја... где ли си сада? Кад би она знала! Ах, кад би знала!

Соња: Шта, ујко, шта кад би знала?

Војници: Тешко ми је, није ми добро... Ништа... Доцније... Ништа... Ја идем... *(Оглази.)*

Соња *(луца у враћа).* Михаило Лавовичу! Ви не спавате? За тренутак!

Астров *(иза враћа):* Одмах! *(Мало доцније улази: већ је у прснуку и с машном.)* Шта желите?

Соња: Ви пијте колико хоћете, ако вам се пије, али, молим вас, не дајте ујаку да пије. Њему шкоди.

Астров: Добро. Нећемо више пити. *(Пауза.)* Овога часа одлазим. Решено и потписано. Док упрегну коње, свануће сасвим.

Соња: Пада киша. Сачекајте до ујутро.

Астров: Олуја пролази, само ће нас мало захватити. Идем. И, молим вас, немојте ме више звати због вашег оца. Ја му кажем – подагра, а он – реуматизам; ја га молим да легне, он седи. А данас уопште није говорио са мном.

Соња: Размажен је. *(Тражи њо бифеу).* Хоћете ли да се прихватите?

Астров: Па могу, дајте.

Соња: Ја волим ноћу да мало презалогам. Чини ми се да у бифеу има нешто. Кажу да је он у животу имао велик успех код жена, њега су даме и размазиле. Ево, узмите сира. *(Обоје стоје крај бифеа и једу.)*

Астров: Ја данас нисам ништа јео, само сам пио. Ваш отац има тешку нарав. *(Вади из бифеа боцу.)* Могу ли? *(Испија чашицу.)* Овде нема никога и може се отворено говорити. Знате ли да се мени чини да у вашој кући не бих могао ни месец дана живети, угушио бих се у овом ваздуху... Ваш отац, који је сав утрнуо у своју подагру и књиге, ујка Вања са својом чамотињом, ваша бака, најзад, ваша маћеха...

Соња: Шта маћеха?

Астров: У човека би требало да је све лепо; и лице, и оде-ло, и душа, и мисли. Она је дивна, нема спора, али... ето, она само једе, спава, шета, заноси све нас својом лепотом – и ништа више. Она нема никакве дужности, за њу други раде... Је ли тако, а? А празан живот не може бити чист. *(Пауза.)* Уосталом, можда ја судим сувише строго. Ја сам незадовољан животом као и ваш ујка Вања, и обојица смо постали гунђала.

Соња: И ви сте незадовољни животом?

Астров: Живот уопште волим, али наш живот, паланачки, руски, оковани, не могу да поднесем и мрзим га из дубине душе. А што се тиче мога личног живота, тако ми бога, у њему нема апсолутио ничега доброг. Знате, кад човек иде по тамној ноћи кроз шуму, па ако у исто време у даљини светли ватра, он не осећа ни умор, ни таму, ни бодљикаве гранчице, које га шибају по лицу... Ја радим – ви то знате – као нико у срезу, судбина ме шиба без престанка, понекад неизмерно патим, али ја пред собом не видим светлости... Ја за себе ништа не очекујем, не волим људе.. Одавно већ никога не волим.

Соња: Никога?

Астров: Никога. Некакву нежност осећам само према вашој старој дадиљи – по навици. Сељаци су веома једнолики, непросвећени, живе у прљавштини, а са интелигенцијом се тешко могу сложити. Она замара. Сви они, наши добри познаници, плитко мисле, плитко осећају и не виде даље од свога носа – једном речју, глупи су. А они који су паметнији и истакнутији, хистерични су, нагризени анализом, рефлексивом... Они болују, завиде, болеснички клеветају, ударају човека с бока, гледају га испод ока и закључују: »А, то је психопат!« или: »То је фразер!« А кад не знају какав натпис да залепе на

моје чело, онда говоре: »То је особењак, особењак!« Ја волим шуму – то је особењаштво; не једем месо – то је, такође, особењаштво. Непосредних, чистих, слободних односа према природи и према људима.

Соња (*брани му*): Не, молим вас, преклињем вас, не пијте више.

Астров: Зашто?

Соња: Зато што то не доликује вама! Ви сте тако отмени, имате тако нежан глас... Штавише, ви сте, као нико од свих које познајем – лепи. Зашто ви хоћете да будете налик на обичне људе који пију и играју карте? О, не чините то, молим вас! Ви увек говорите да људи не стварају, него руше оно што им је одозго дато. Зашто, зашто упропашћујете сами себе? Немојте, молим вас, заклињем вас.

Астров (*ћружа јој руку*): Више нећу пити.

Соња: Дајте ми реч.

Астров: Часна реч.

Соња (*снажно му стиже руку*): Хвала вам!

Астров: Свршено! Отрезнио сам се. Видите, ја сам већ сасвим трезан и остаћу такав до краја живота. *(Гледа у сат.)* Дакле, да наставимо. Кажем вам: моје је време већ прошло, за мене је касно... Остарео сам, нарадио се, искварио, осећања ми отупела, и чини ми се да се више не бих могао приљубити уз човека. Ја никога не волим и ... нећу волети. Оно што ме још загрева, то је лепота. Према лепоти нисам равнодушан. Чини ми се, кад би рецимо, Јелена Андрејевна хтела, могла би ми завртети памет за један дан... Али то није љубав, није ода-ност... *(Покрива очи руком и стиреса се.)*

Соња: Шта вам је?

Астров: Онако. За време Великог поста умро ми је један болесник под хлороформом.

Соња: То треба заборавити. *(Пауза.)* Реците ми, Михаило Лавовичу... Кад бих ја имала другарицу или млађу сестру, и кад бисте ви дознали да је она... но, рецимо, заљубљена у вас, како бисте се односили према томе?

Астров *(слежући раменима):* Не знам. Вероватно, никако. Дао бих јој на знање да ја не могу да волим... да моја глава није тиме занесена. Било како било, време је да идем. Збогом, голубице, иначе нећемо до јутра свршити. *(Стжеже јој руку.)*

Проћи ћу кроз салон, ако допустите, јер се бојим да ме ваш ујак не задржи. (*Оглази.*)

Соња (*сама*): Он ми ништа није казао... Његова душа и срце још увек су скривени од мене, због чега се онда осећам тако срећном? (*Смеје се задовољно.*) Ја сам му рекла: ви сте отмени, племенити, имате тако нежан глас... Да ли је то било умесно? Глас му трепери, милује.. ево, осећам га у ваздуху. Али кад сам му говорила о млађој сестри, није разумео... (*Кршећи руке.*) О, како је то страшно што нисам лепа! Како страшио! Ја знам да нисам лепа, знам, знам... Кад смо прошле недеље излазили из цркве, чула сам како говоре о мени, а једна жена је казала: »Она је добра, великодушна, али штета што нимало није лепа«... Ја нисам лепа.

Улази Јелена Андрејевна.

Јелена Андрејевна (*ошвара њрозоре*): Прошла је непогода. Како је диван вазух! (*Пауза.*) Где је доктор?

Соња: Отишао је.

Пауза.

Јелена Андрејевна: Софи!

Соња: Молим.

Јелена Андрејевна: Докле ћете ви дувати на мене? Ми једна другој нисмо учиниле никакво зло. Зашто бисмо онда били непријатељи? Доста је било...

Соња: Ја сам и сама хтела... *(Грли је.)* Доста је било љутње.

Јелена Андрејевна: Врло добро. *(Обе су узбуђене.)*

Соња: Је ли тата легао?

Јелена Андрејевна: Није, седи у соби за примање... Не говоримо једна с другом недељама, а бог би знао зашто... *(Спазивши отворен бифе.)* Шта је то?

Соња: Михаил Лавович је вечерао.

Јелена Андрејевна: Има и вина... Дај да пијемо »брудер-шафт.«

Соња: Хајде!

Јелена Андрејевна: Из једне чашице... *(Налива.)* Овако је боље. Е, дакле – ти?

Соња: Ти. (*Пију и љубе се.*) Ја сам одавно хтела да се помиримо, али ме је некако било срамота... (*Плаче.*)

Јелена Андрејевна: Шта је, ти плачеш?

Соња: Ништа онако.

Јелена Андрејевна: Е, доста, доста!... (*Плаче.*) Ето, и ја сам се расплакала... (*Пауза.*) Ти си љута на мене што сам се ја удала за твога оца тобож из рачуна... Ако верујеш у заклетву, ја ти се заклињем да сам се за њега удала из љубави. Ја сам се занела њиме као образованим и познатим човеком. То није била права љубав, искусна љубав, али мени се онда чинило да је права. Ја нисам крива. А ти си ме од дана нашег венчања почела да кажњаваш својим неповерљивим умним очима.

Соња: Мир, мир! Заборавимо то.

Јелена Андрејевна: Не треба гледати тако – теби то не стоји добро. Треба веровати свима, иначе се не може живети.

Пауза.

Соња: Реци ми искрено, као пријатељ, јеси ли ти срећна?

Јелена Андрејевна: Нисам.

Соња: Знала сам то. Још једно питање. Реци ми отворено – ти би желела да имаш младога мужа?

Јелена Андрејевна: Каква си ти то девојка! Разуме се, волела бих. *(Смеје се.)* Но, питај још нешто, питај...

Соња: Теби се доктор свиђа?

Јелена Андрејевна: Да, веома.

Соња *(смеје се):* Је ли да имам глупо лице... а? Ето, он је отишао, а ја још непрестано чујем његов глас и кораке, а кад погледам у таман прозор – ја тамо видим његово лице. Допустити да све кажем... Али ја не могу да говорим тако гласно, срамота ме. Хајдемо у моју собу, тамо ћемо разговарати. Ја ти се чиним глупа? Признај... Реци ми нешто о њему...

Јелена Андрејевна: А шта?

Соња: Он је паметан... Он зна све, све може... Он и лечи и сади шуму.

Јелена Андрејевна: Није ствар ни у шумама ни у медицини... Драга моја, разумеј, то је таленат! А ти знаш шта значи таленат? Смелост, слободна мисао, широки замах... Посади човек дрвце и већ замишља шта ће бити од тога дрвцета кроз

хиљаду година, већ назире срећу човечанства. Такви су људи ретки, њих треба волети... Он пије, понекад је груб – али какво је то зло? Даровит човек у Русији не може бити чист. Помисли сама, какав је живот тога доктора! Непроходно блато по путевима, мраз, мећаве, велика растојања, људи груби, глупи, свуда око њега немаштина, болести, и при таквим условима ономе који ради и бори се из дана у дан тешко је да у четрдесетим годинама сачува чистоту и трезвеност... (*Љуби је.*) Ја ти од свега желим, ти заслужујеш срећу... (*Усшаје.*) А ја сам несносно, епизодно створење... И у музици, и у кући свога мужа у свим романима свуда, једном речју, била сам само епизодно лице. Право да говоримо, Соња, ако се добро размисли, ја сам веома, веома несрећна! (*Узбуђена хода по сцени.*) Нема за мене среће на овом свету. Нема! Што се смејеш?

Соња (*смеје се, заклањајући лице*): Ја сам тако срећна... срећна!

Јелена Андрејевна: Хтела бих да свирам... Сад бих свирала ма шта.

Соња: Свирај. (*Грлије.*) Не могу да спавам... Свирај!

Јелена Андрејевна: Одмах. Твој отац не спава. Кад је болестан, музика га раздражује. Иди га питај. Ако допусти, свираћу. Иди.

Соња: Одмах. *(Оглази.)*

У њарку луја сџражар.

Јелена Андрејевна: Одавно нисам свирала. Свираћу и плакаћу, плакаћу као луда. *(Кроз њрозор.)* Да ли ти то лупаш, Јефиме?

Глас сџражарев: Ја!

Јелена Андрејевна: Не лупај, господин је болестан.

Глас сџражарев: Одмах ћу отићи! *(Подвикује.)* Еј, Жућка, Дечко! Жућка! *(Пауза.)*

Соња *(враћивши се).* Не може!

Завеса

ТРЕЋИ ЧИН

Соба за примање у кући Сребрјакова. Троја вратица: десно, лево и на средини. Дан.

Војници, Соња (седе) и Јелена Андрејевна (хода по сцени и о нечему размишља).

Војници: Хер професор изволео је изразити жељу да се данас у један сат сакупимо сви у овој соби. *(Гледа у сати.)* Четврт до један. Хоће нешто да нам саопшти.

Јелена Андрејевна: Вероватно о неком послу.

Војници: Он нема никаквог посла. Пише којешта, гунђа и љубоморно бди, ништа више.

Соња (прекорно): Ујко!

Војници: Де, де, опрости. *(Показује на Јелену Андрејевну.)* Дивите јој се: шета и лено се клати. Веома љупко! Веома.

Јелена Андрејевна: Ви по цео дан пецкате, само пецкате – како вам не досади! *(Тужно.)* Умирем од досаде, не знам шта да радим.

Соња (*слежући раменима*): Зар је мало посла? Само кад би хтела.

Јелена Андрејевна: На пример?

Соња: Занимај се газдинством, учи нешто, лечи. Мало има посла? Видиш, док ти и тата нисте били овде, ја и ујка Вања смо сами ишли на трг и продавали брашно.

Јелена Андрејевна: Не умем. А и не занима ме. Само у идејним романима уче и лече сељаке, а како бих ја изненада, одједном пошла да лечим или учим?

Соња: А видиш, ја не могу, опет, да разумем због чега не би пошла и учила. Причекај, навићи ћеш. (*Грли је.*) Немој да се досађујеш. (*Смеје се.*) Досадно ти је, не можеш да нађеш себи места, а досада и леност веома су заразне. Погледај: ујка Вања ништа не ради, само иде за тобом као сенка, ја сам оставила свој посао и дошла к теби да поразговарамо. Разленила сам се, не могу! Доктор Михаил Лавович раније је долазио веома ретко, једанпут месечно, тешко га је било намолити, а сад долази сваки дан, напустио је и своје шуме и медицину. Мора бити да си нека чаробница.

Војници: Што се мучите? *(Живо.)* Та будите паметни, драга моја дивото! У вашим жилама тече русалкина крв, будите русалка! Пустите себи на вољу бар једанпут у животу, заљубите се што пре до ушију у неког морског цара – и зароните у дубоки вир, да хер професор, а и ми сви, у недоумици раширимо руке!

Јелена Андрејевна *(љушћиво):* Оставите ви мене на миру! Како је то бездушно! *(Хоће да иге.)*

Војници *(не љушћива је):* Е, е, радости моја, опростите... Извињавам се. *(Љуби је у руку.)* Помирили смо се.

Јелена Андрејевна: И анђео би изгубио стрпљење. Морате признати.

Војници: У знак помирења и слоге, донећу одмах киту ружа; спремио сам их још јутрос за вас... Јесење руже, дивне, жалосне руже... *(Оглази.)*

Соња: Јесење руже – дивне, жалосне руже...

Обе гледају кроз прозор.

Јелена Андрејевна: Ево, већ септембар. Како ли ћемо проживети овде зиму! *(Пауза.)* Где је доктор?

Соња: У соби ујка-Вање. Пише нешто. Ја волим што је ујка Вања отишао, имам нешто да разговарам с тобом.

Јелена Андрејевна: О чему?

Соња: О чему? (*Сћушћиа главу на њене јруди.*)

Јелена Андрејевна: Но, доста, доста... (*Глади јој косу.*)
Доста.

Соња: Ја нисам лепа.

Јелена Андрејевна: Ти имаш дивну косу.

Соња: Не! (*Окреће се да би се видела у ојлегалу.*) Не, кад нека жена није лепа, обично јој говоре: »Ви имате дивне очи, имате дивну косу«... Ја га волим већ шест година, волим га више него своју мајку; сваког тренутка чујем њега, осећам стисак његове руке; и гледам у врата, чекам, чини ми се да ће сад ући. Ето, видиш, ја непрестано долазим к теби да бих говорила о њему. Сад он долази сваки дан, али мене и не погледа, не види ме... То је велико мучење! Ја немам никакве наде, немам, немам! (*Очајно.*) О, боже, дај ми снаге... Целе ноћи молила сам се... Ја често прилазим њему, прва започињем разговор, гледам му у очи... Ја више немам поноса, немам снаге да господарим собом... Нисам могла да се савла-

дам и јуче сам признала ујка-Вањи да сам заљубљена... И сва послуга зна да га волим. Сви знају.

Јелена Андрејевна: А он?

Соња: Не, он ме и не види.

Јелена Андрејевна (*у недоумици*): Он је чудан човек... Знаш шта? Допусти да ја поразговарам с њим... Обазриво, издалека... (*Пауза.*) Збиља, докле живети у неизвесности... Допушташ?

Соња пошврдно клима главом.

Јелена Андрејевна: Одлично. Да ли воли или не воли – то није тешко дознати. Не узбуђуј се, голубице, не узнемиравај се – испитаћу обазриво, он неће ни осетити. Нама је само потребно да дознам: да или не? (*Пауза.*) Ако не, онда не треба да долази овамо. Је ли?

Соња пошврдно клима главом.

Јелена Андрејевна: Биће ти лакше кад га не будеш виђала. Нећемо ваздан отезати, питаћу га одмах. Он се спрема да ми покаже некакве цртеже... Иди и реци му да ја желим да га видим.

Соња (*јакo узбуђена*): Ти ћеш ми рећи праву истину?

Јелена Андрејевна: Да, разуме се. Мени се чини да је истина, ма каква била, ипак мање страшна од неизвесности. Ослони се на мене, голубице.

Соња: Да, да... Рећу ћу му да желиш да видиш његове цртеже. (*Полази и засњаје крај вратиша.*) Не, боља је неизвесност... Ипак има неке наде...

Јелена Андрејевна: Шта кажеш?

Соња: Ништа. (*Оглази.*)

Јелена Андрејевна (*сама*): Нема ничега горег него знати туђу тајну а немати моћи да помогнеш. (*Замисливши се.*) Он није у њу заљубљен – то је јасно, али зашто се не би оженио њоме? Она није лепа, али за сеоског лекара, у његовим годинама, она би била дивна жена. Паметна, тако добра, чиста!... Не, то није оно, није... (*Пауза.*) Ја разумем ту јадну девојку. Усред очајне досаде, кад уместо људи свуда унаоколо промичу некакве сиве пеге, чују се само гадости, где ни за шта друго не знају сем да пију, спавају, понекад дође он који није налик на друге, леп, прекрасан, занимљив, као кад се у тами појави сјајни месец... Подлећи чари таквог човека, заборавити се...

Чини ми се да сам се и сама мало занела... Јест, мени је досадно кад он није овде, ево, смешим се кад мислим о њему... Овај ујка Вања каже да у мојим жилама тече крв русалке. »Пустите себи на вољу макар једанпут у животу«... Па шта? Може бити да тако и треба... Одлетети као слободна птица од свих вас, од ваших поспаних лица, од разговора, заборавити да сви ви постојите на овом свету. Али ја сам кукавица, стидљива... Савест би ме гризла... Ето, он долази овамо сваког дана, ја погађам због чега долази, и већ се осећам као кривац, спремна сам да клекнем пред Соњом да јој се извиним, да плачем...

Астров (*улази с каршограмом*): Добар дан! (*Пружа руку.*) Ви сте хтели да видите мој живопис?

Јелена Андрејевна: Јуче сте ми обећали да ћете ми показати своје радове... Јесте ли слободни?

Астров: О, разуме се. (*Расклаја на столу за каршање каршограм и причвршћује га ексерчићима.*) Где сте се ви родили?

Јелена Андрејевна (*помажући му*): У Петрограду.

Астров: А шта сте учили?

Јелена Андрејевна: Конзерваториј.

Астров: Онда ово за вас није интересантно.

Јелена Андрејевна: Зашто? Ја, додуше, не познајем село, али сам много читала.

Астров: Овде у кући ја имам свој властити сто... У соби Ивана Петровича. Кад се сасвим уморим, тако да већ потпуно отупим, ја одбацам све и тражим овамо, и ето, забављам се овим сат-два... Иван Петрович и Соња кврцкају рачунаљкама, а ја седим поред њих и мажем – и тако ми је топло и пријатно, а попац цврчи. Али то задовољство не допуштам себи често, једанпут месечно... *(Показује на каршоіраму.)* Погледајте сад овде. Слика нашега среза какав је био пре педесет година. Тамна и светлозелена боја означавају шуме; половина целога простора покривена је шумом. Где је преко зеленила разапета црвена мрежа, тамо је било лосова, коза... Показујем вам одмах и флору и фауну. На овом језеру живели су лабудови, гуске, патке и, како говоре старци, било је силество свакојаких птица, летеле су као облацци. Осим села и засеока, видите овде-онде разбацане насеобине, мајуре, манастире старове-раца, воденице... Марве и коња било је много. Види се по овој плавој боји. На пример, на овом простору плава је боја гушћа; ту су били читави чопори, а у сваком дворишту по три коња. *(Пауза.)* Сад погледајте ниже. Тако је било пре двадесет пет година. Ту је под шумом само трећина простора. Коза више

нема, али лосова још има. Зелена и плава боја већ су блеђе. И тако даље, и тако даље. Прелазимо на трећи део: слика среза какав је данас. Зелене боје има само понегде, и то не иде кроз, него у виду мрља; нестало је и лосова, и лабудова и тетреба... Од пређашњих насеобина, мајура, манастира, воденица, нема ни трага. Уопште, слика постепене и несумњиве дегенерације, којој, како се види, остаје још неких десет до петнаест година да буде потпуна. Ви кажете да је то утицај културе, да стари живот природно мора да уступи место новом. Да, ја бих то разумео да су уместо тих упропашћених шума испресецани путеви, саграђене железнице, да су ту радионице, фабрике, школе – народ би тад био здравији, богатији, паметнији, али ту нема ничега таквог! У срезу исто оно блато, комарци, исте беспутице, оскудица, тифус, дифтерија, пожари... Реч је о дегенерацији услед неиздржљиве борбе за опстанак; то је дегенерација коју изазива тромост, незнање, потпуно одсуство свести, кад се озебао, гладан, болестан човек, да би спасао оно мало живота, да би сачувао своју децу, инстинктивно, несвесно хвата за све чиме би могао утолити глад и огрејати се, па уништава све, не мислећи на сутрашњи дан... Уништено је готово све, али у замену није створено ништа. *(Хладно.)* Видим по вашем лицу да вас ово не занима.

Јелена Андрејевна: Али ја се у томе тако мало разумем.

Астров: Ту нема шта да се разуме, просто није занимљиво!

Јелена Андрејевна: Да говоримо отворено, моје мисли нису тим заузете. Опростите, потребно је да обавим кратко испитивање, али ја сам збуњена, не знам како да почнем.

Астров: Испитивање?

Јелена Андрејевна: Да, испитивање, али... доста наивно. Да седнемо! (*Седга.*) Тиче се једне младе особе. Говорићемо као часни људи, као, пријатељи, без двосмислености. Говорићемо и заборавићемо о чему је била реч. Је ли тако?

Астров: Тако је.

Јелена Андрејевна: Тиче се моје пасторке Соње. Свиђа ли вам се она?

Астров: Да, ја је поштујем.

Јелена Андрејевна: Свиђа ли вам се као жена?

Астров (*не одмах*): Не.

Јелена Андрејевна: Још две-три речи – и свршено. Ви нисте ништа уочили?

Астров: Ништа.

Јелена Андрејевна (*узима ња за руку*): Ви је не волите, видим по очима... Она пати... Резумејте то и... престаните да долазите овамо.

Астров (*ушћаје*). Моје је већ прохујало... А и немам времена... (*Слежући раменима.*) Када бих? (*Он је збуњен.*)

Јелена Андрејевна: Уф, какав непријатан разговор! Тако сам узрујана, као да сам носила хиљаду килограма. Али, хвала богу, свршили смо. Заборавимо као да нисмо ни говорили уопште, и... и идите. Ви сте паметан човек, разумећете. (*Пауза.*) Сва сам поцрвенела.

Астров: Да сте ми то казали пре месец-два, ја бих, можда, и промислио, али сад... (*Слеже раменима.*) Али кад она пати, онда, разуме се... Само једно не разумем: зашто вам је било потребно ово испитивање? (*Гледаје у очи и њрети јој њрштом.*) Ви сте – лукави!

Јелена Андрејевна: Шта то значи?

Астров (*смешећи се*): Лукави! Рецимо. Соња пати, то је могућно, али шта ће ту ваше испитивање? (*Не да јој да говори, живо.*) Допустите, не правите зачуђено лице, ви врло добро

знате зашто ја долазим овамо сваког дана... Зашто долазим и ради кога долазим, ви врло добро знате. Грабљивице драга, не гледаје ме тако, ја сам стари врабац...

Јелена Андрејевна (*у недоумици*): Грабљивица? Ништа не разумем.

Астров: Лепа, маљава кунице... Вама су потребне жртве! Ево, ја већ месец дана ништа не радим, напустио сам све, жудно тражим вас – и вама се то страшно допада, страшно... Па у реду! Ја сам побеђен, ви сте то знали и без овог испитивања. (*Прекрстивши руке и нагнувши главу.*) Покоравам се. Узмите, једите!

Јелена Андрејевна: Ви сте полудели!

Астров (*смеши се, кроз зубе*): Ви сте стидљиви...

Јелена Андрејевна: О, ја сам боља и узвишенија но што ви мислите! Кунем вам се. (*Хоће да иге.*) **Астров** (*прејречује јој њуш*): Ја ћу данас отићи, нећу долазити више, али... (*узима је за руку, обзире се*) где ћемо се видети? Говорите брзо: где? Неко може ући, говорите брзо... (*Страсно.*) Како је дивна, заносна... Само један пољубац... Хтео бих да пољубим само вашу мирисну косу...

Јелена Андрејевна: Кунем вам се...

Астров (*не да јој да говори*): Зашто се заклињете? Не треба се заклињати. Нису потребне излишне речи... О, како је лепа! Какве су јој руке! (*Љуби јој руке.*)

Јелена Андрејевна: Но, доста, најзад... идите... (*Ошима руке.*) Ви сте се заборавили.

Астров: Кажите, кажите, где ћемо се сутра видети? (*Обухватила је око сџрука.*) Ти видиш, то је неизбежно, ми се морамо видети. (*Љуби је.*) У џај час улази Војници с букеџом ружа и засџаје на враџима.

Јелена Андрејевна (*не видећи Војницикој*): Поштедите ме.. пустите ме... (*Сџушџа главу Асџрову на џруди.*) Не! (*Хоће да иде.*)

Астров (*држећи је око сџука*): Дођи сутра у шуму... око два сата... Хоћеш ли? Хоћеш ли? Ти ћеш доћи?

Јелена Андрејевна (*сџазивши Војницикој*): Пустите ме! (*Веома збуњена одлази ка џрозору.*) То је страшно.

Војници (*сџушџа букеџ на сџо; узбуђен, брише марамицом лице и враџ*): Ништа, ништа... Да. Ништа...

Астров (*љушећи се*): Многопоштовани Иване Петровичу, време данас није рђаво. Јутрос је било облачно, као пред кишу, а сад сунце. Право да говоримо, јесен је испала лепа... а и усеви су добри. (*Савија каршограм у шрубду.*) Али, дани су краћи... (*Оглази.*)

Јелена Андрејевна (*ирилази брзо Војницком*): Постарајте се, употребите сав свој утицај да ја и мој муж још данас одавде отпутујемо! Чујете ли? Данас!

Војницки (*бришући лице*): А? Но, да... добро, добро... Ја сам све видео, Helene, све...

Јелена Андрејевна (*нервозно*): Чујете ли? Ја морам данас отићи одавде, још данас!

Улазе Серебрјаков, Соња, Телегин и Марина.

Телегин: Ваше превасходство, ја сам нешто болестан. Ево већ два дана куњам. Глава ме некако...

Серебрјаков: Где су остали? Не волим ову кућу. Прави лавиринт. Двадесет и шест соба, сви се растуре, и никога не можеш да нађеш. (*Звони.*) Позовите овамо Марију Васиљевну и Јелену Андрејевну!

Јелена Андрејевна: Ја сам овде.

Сребрјаков: Молим вас, господо, седите.

Соња (*прилазећи Јелени Андрејевној, нестрљиво*): Шта је казао?

Јелена Андрејевна: После.

Соња: Ти дршћеш? Ти су узбуђена? (*Гледа је уишним погледом.*) Разумем... Казао је да више неће долазити овамо... Је ли? (*Пауза.*) Реци! Је ли?

Јелена Андрејевна пошврдно клима главом.

Сребрјаков (*Телегину*): С болешћу се још некако и могу помирити, али оно што не могу да поднесем, то је овај начин живота на селу. Ја имам такво осећење као да сам са земље пао на неку другу планету. Седите, господо, молим вас. Соња! (*Пауза.*) Не чујете. (*Марини.*) Седи и ти, дадо. (*Дагиља сега и плеше чарайу.*) Молим вас, господо. Отворите четворе уши. (*Смеје се.*)

Војници (*узбуђен*): Можда ја нисам потребан? Могу ли да идем?

Серебрјак: Не, ти си овде потребнији од свих.

Војници: Шта желите од мене?

Серебрјак: Ви... Што се љутите? *(Пауза.)* Ако сам ти нешто скривио, молим те, опрости.

Војници: Остави тај тон. Пређимо на ствар... Шта желиш?

Улази Марија Васиљевна.

Серебрјак: Ево и тамап. Господо, ја почињем. *(Пауза.)* Господо, позвао сам вас да вам саопштим да нам долази ревизор. Али, шалу на страну. Ствар је озбиљна. Сакупио сам вас, господо, да вас замолим за помоћ и савет и, знајући вашу ваздашњу љубазност, надам се да ћу их и добити. Ја сам научник, човек од књиге, и практичан живот увек ми је био туђ. Ја не могу да живим без људи од знања, и молим, тебе, Иване Петровичу, вас, Иља Иљичу, вас, тамап... Ствар је у томе што тапет отпес ипа пох, то јест, сви смо ми у божјој руци. Ја сам стар, болестан, и зато сматрам да је време да регулишем своје имовинске односе утолико уколико се тичу моје породице. Мој је живот већ свршен, на себе не мислим, али ја имам младу жену, кћер девојку. *(Пауза.)* Да и даље живим на селу, то је

немогућно. Ако бих продао шуму, рецимо, то би била изванредна мера која се не може користити сваке године. Потребно би било да се нађу такве мере које би нам гарантовале сталне, веће или мање, одређене приходе. Ја само смислио једну такву меру и имам част да вам је поднесем на оцену. Изостављајући појединости, изложићу је у општим цртама. Наше имање не даје просечно више од два процента. Ја предлагем да га продамо. Уколико добивени новац претворимо у хартије од вредности, добијали бисмо четири до пет процената, а ја мислим да ће бити и сувишка од неколико хиљада, што би нам омогућило да у Финској купимо мали летњиковац.

Војници: Стани... Као да ме уши варају. Понови што си казао.

Сребрјаков: Новац претворити у хартије од вредности, а од новца који претекне, купити летњиковац у Финској.

Војници: Не Финска... Ти си још нешто рекао.

Сребрјаков: И предлагем да се имање прода.

Војници: То, то, баш то. Ти продајеш имање, одлична, сјајна идеја... А шта велиш, куд ћу ја са старом мајком и Соњом, куд ми да се склонимо?

Серебрјаков: Све ћемо то у своје време одлучити. Не може се све одједном.

Војници: Стани. Очигледно је да ја досад нисам имао ни трунке здравога разума. Досад сам био глуп и веровао да то имање припада Соњи. Мој покојни отац купио је то имање као мираз мојој сестри. Досад сам био наиван, законе нисам тумачио на турски начин и мислио сам да сестрино имање прелази на Соњу.

Серебрјаков: Да, имање припада Соњи. Ко то спори? Без Соњиног пристанка ја се не бих одлучио да га продам. А, уз то, ја претпостављам да је то за Соњино добро.

Војници: То је несхватљиво, несхватљиво! Или сам ја полудео, или... или...

Марија Васиљевна: Жан, не противречи Александру. Веруј да он боље од свих нас зна шта је добро а шта рђаво.

Војници: Нећу, дајте ми воде. (*Пије воду.*) Говорите шта хоћете, шта хоћете!

Серебрјаков: Ја не разумем зашто се ти узбуђујеш. Ја не тврдим да је мој пројекат идеалан. Ако сви нађу да не ваља, ја нећу наваљивати.

Пауза.

Телегин (*збуњен*): Ја, ваше превасходство, гајим према науци не само пијетет него и рођачка осећања. Мога брата Григорија Иљича жене брат, може бити да га изволевате знати, Константин Трофимович Лакедемонов, био је магистар...

Војници: Стани, Обландо, ми говоримо о пословима... Сачекај, доцније... (*Сребрјакову.*) Ето, питај њега. То имање купљено је од његовог стрица.

Сребрјаков: Ах, зашто да питам? Нашто?

Војници: То имаље је у оно време купљено за деведесет и пет хиљада. Отац је исплатио седамдесет, а као дуг је остало двадесет и пет хиљада. Сад слушајте... То имање не би било купљено да се ја нисам одрекао наследства у корист сестре, коју сам жарко волео. И не само то, ја сам десет година радио као во, и исплатио цео дуг.

Сребрјаков: Жалим што сам почео овај разговор.

Војници: На имању нема дуга и није запуштено захваљујући само мојим личним напорима. И ето, сада кад сам остарео, мене хоће за врат, па напоље!

Серебрјак: Ја не разумем зашто измишљаш!

Војници: Двадесет и пет година управљао сам тим имањем радио, слао теби новац, као најсавеснији управник, и за све то време ниси ми ниједанпут захвалио. За све време – и у младости, и сад – добијао сам од тебе плату од пет стотина рубаља годишње!

Серебрјак: Иване Петровичу, а откуд бих ја знао? Ја сам непрактичан човек и ништа не разумем. Ти си могао сам узети колико си хтео.

Војници: Зашто нисам крао? Зашто ме сви не презирете што нисам крао? То би било право, и ја сад не бих био просјак.

Марија Васиљевна (широко): Жан!

Телегин (узбуђено). Вања, друже, немој, немој, немој... ја дршћем... Зашто кварити добре односе? (Љуби ја.) Немој.

Војници: Двадесет и пет година, ево, с овом мајком, као кртица, седим у четири зида... Све наше мисли и осећања припадала су само теби. Дању смо говорили о теби, о твојим радовима, поносили се тобом, твоје смо име изговарали с

великим поштовањем; ноћи смо траћили на то што смо читали часописе и књиге, које сад дубоко презирем.

Телегин: Немој, Вања, немој... Не могу...

Серебрјаков: Не разумем шта ти хоћеш?

Војници: Ти си за нас био више биће, твоје смо чланке знали напамет... Али, сад су ми се отвориле очи! Ја све видим! Пишеш о уметности, али се ти уопште не разумеш у уметности! Сви твоји радови, које сам ја волео, не вреде ни пребијене паре! Ти си нас обмануо!

Серебрјаков: Господо! Та смирите га, најзад! Ја одлазим!

Јелена Андрејевна: Иване Петровичу, ја тражим да ућутите! Чујете ли?

Војници: Нећу да ћутим. *(Прејречивши њути Серебрјакову.)* Стани, ја још нисам завршио! Ти си упропастио мој живот! Ја нисам живео, нисам! Због тебе сам страћио, упропастио најбоље године живота. Ти си мој најгори непријатељ!

Телегин: Ја не могу... не могу... Ја одлазим... *(Јако узбуђен, одлази.)*

Серебрјак: Шта хоћеш ти од мене? И какво право ти имаш да са мном говориш таквим тоном? Ништаријо! Ако је имање твоје, узми га, мени оно није потребно!

Јелена Андрејевна: Овога тренутка бежим из овога пакла! *(Виче.)* Не могу више да издржим!

Војници: Упропашћен живот! Ја сам даровит, уман, сме-о... Да сам живео нормално, од мене би могао бити неки Шопенхауер, Достојевски... Почео сам да бенетам! Полуде-ћу... Мајчице, ја сам очајан! Мајчице!

Марија Васиљевна *(сиројо)*: Слушај Александра!

Соња *(иада на колена пред дадиљом и пријија се уз њу)*: Дадице! Дадице!

Војници: Мајчице! Шта да радим? Не, не, не говорите! Сам знам шта треба да радим! *(Серебрјак*ову.) Упамтићеш ме! *(Илази на средња врати.)*

Марија Васиљевна одлази за њим.

Серебрјак: Господо, шта је ово, најзад? Удаљите тог лудака! Ја не могу да живим с њим под једним кровом! Овде је *(показује на средња врати)*, готово уза ме... Нека се пресели у

село, у другу кућу у дворишту, или ћу се ја преселити, али да останем с њим под једним кровом, не могу...

Јелена Андрејевна (*мужу*): Ми ћемо данас отићи одавде! Треба одмах наредити.

Серебрјак: Ништарија!

Соња (*клечећи на коленима, обраћа се оцу; нервозно, кроз илач*): Треба бити милостив, тата! Ујка Вања и ја смо тако несрећни! (*Гушећи очајање.*) Треба бити милостив! Сети се кад си био млађи, ујка Вања и бака су ноћу преводили књиге за тебе, преписивали твоје хартије... по целу ноћ, целу ноћ! Ја и ујка Вања радили смо без одмора, бојали се да на себе потрошимо и копјејку и све смо теби слали... Нисмо бадава јели хлеб! Ја не говорим ово да приговарам, али ти треба и нас да разумеш, тата. Треба бити милостив!

Јелена Андрејевна (*узбуђена мужу*): Александре, бога ради, објасни се с њим... Молим те...

Серебрјак: Добро, објаснићу се. Ја га ни за шта не кривим, не љутим се, али признаћете да је његово понашање у најмању руку чудновато. Лепо, ја ћу отићи к њему. (*Изази на средња вратиша.*)

Јелена Андрејевна: Буди благ према њему, умири га...
(Оглази за њим.)

Соња (*нагињући се према дадиљи*): Дадице! Дадице!

Марина: Ништа, дете моје. Гуске ће гакати, па ће и престати... Гакаће и престаће...

Соња: Дадице!

Марина (*глади је по глави*): Дршћеш као да је мраз! Е, е, сиротице моја, Бог је милостив. Липовог чаја или малине, па ће проћи... Не јадикуј, сироче моје... (*Гледа кроз средња вратића, простијодушно.*) Гле сад, како су се разгакале гуске, не знам због чега? *Иза сцене се чује пуцањ; чује се врисак Јелене Андрејевне.*

Марина: Та шта ти је!

Сребрјаков (*ушрчи, сипиичући се од страха*): Држите га!
Држите! Он је полудео!

Јелена Андрејевна и Војници рву се на вратићима.

Јелена Андрејевна (*шругећи се да му ошме револвер*): Дајте! Дајте кад вам кажем!

Војници: Пустите, Helene! (*Ослободивши се, утврчи и очима шражи Серебрјакова.*) Где је он? А, ево га! (*Пуца у њ.*) Шкљоц! (*Пауза.*) Нисам погодио? Опет промашај?! (*Гневно.*) Ах, до ђавола, до ђавола... ђаво да га носи... (*Удара револвером о под и, малаксао, седе на столицу. Серебрјаков, збуњен; Јелена Андрејевна прислоњена уза зид, њој је зло.*)

Јелена Андрејевна: Водите ме одавде! Водите, убијте ме, али... ја не могу остати овде, не могу!

Војници (*очајно*): О, шта ја радим! Шта радим!

Соња (*шихо*): Дадице, Дадице!

Завеса

ЧЕТВРТИ ЧИН

Соба Ивана Петровича; њу је и његова соба за сјавање и канцеларија управе имања. Крај прозора велики сто с књиџама прихода и расхода и свакојаким харџијама, канцеларијски сто, ормани, ваје. Мањи сто за Асџрова; на њом столу прибор за црџање, боје; покрај њих карџони. Кавез са чворком. На зиду маја Африке, очевидно, овде нејошребна. Велики диван пресвучен мушемом. Лево – враџа, која воде у собе, десно – на џрем; пред средњим враџима просџрџ узани ћилим, да сељаџи не би прљали. Јесење вече.

Телеџин и Марина (седе једно према друџом и моџају вуну за плешење чараџа).

Телеџин: Брже, Марина Тимофејевна, сад ће нас позвати да се поздравимо. Наредили су већ да се упрегну коњи.

Марина (*џруди се да моџа брже*): Остало је још мало.

Телеџин: Иду у Харков. Хоће тамо да живе.

Марина: И боље.

Телеџин: Уплашили се... Јелена Андрејевна каже: »Ни часа не желим више да останем овде... да идемо, да идемо... Пожи-

већемо, каже, у Харкову, видећемо како је и онда ћемо послати по ствари.« Путују без пртљага. Дакле, Марина Тимофејевна, није им суђено да живе овде. Није суђено... Судбоносно предодређење.

Марина: И боље. Мало пре дигли ларму, пуцњаву – срамота!

Телегин: Да, сиже достојан кичице Ајвазовског.

Марина: Да моје очи то више не гледају. *(Пауза.)* Живећемо као пре, по старом. Ујутру у осам сати чај, у један сат ручак, увече – сешће за вечеру; све својим редом, како доликује људима... по хришћански. *(Уздихући.)* Одавно, ја, грешна, резанце нисам јела.

Телегин: Јест, одавно нису правили резанце. *(Пауза.)* Одавно... Јутрос ја, Марина Тимофејевна, идем кроз село, а бакалин за мном: »Еј ти, готоване!« Тако ми је било тешко!

Марина: А ти не обраћај пажњу, братац. Сви ми живимо на божји рачун. Ни ти, ни Соња, ни Иван Петрович – нико не седи без посла, сви радимо! Сви... Где је Соња?

Телегин: У парку. Непрестано с доктором тражи Ивана Петровича. Боје се да он не дигне руку на себе.

Марина: А где је његов револвер?

Телегин (*шайашом*): Сакрио сам га у подруму!

Марина (*с осмехом*): Греси наши тешки!

Из дворишта улазе Војници и Астроров.

Војници: Остави ме. (*Марини и Телегину.*) Идите одавде, оставите ме самог бар један сат! Не трпим тудоре.

Телегин: Одмах, Вања. (*Оглази на њршима.*)

Марина: Гусан: га-га-га. (*Скуйља вуну и оглази.*)

Војници: Остави ме.

Астров: С великим задовољством, одавно сам хтео да одем, али понављам нећу отићи док не вратиш оно што си узео од мене.

Војници: Ја од тебе ништа нисам узео.

Астров: Озбиљно говорим – не задржавај ме. Требало је да одавно одем.

Војници: Ништа од тебе нисам узео. (*Обојица сегају.*)

Астров: Да? Па, причекаћу још мало, а затим, извини, мораћу да употребим силу. Везаћемо те и претрести. Ово говорим сасвим озбиљно.

Војници: Како хоћеш. (*Пауза.*) Изигравати такву будалу: двапут гађати и ниједанпут не погодити! То себи никад нећу опростити!

Астров: Прохтело ти се да гађаш, но, гађај самога себе у чело.

Војници (*слеже раменима*): Чудновато. Покушао сам убиство, а не хапсе ме, не воде ме пред суд. Значи, држе ме за лудог. (*Пакосџан смех.*) Ја сам – луд, а нису луди они који под маском професора, ученог чаробника, крију своју неспособност, блесавост, своју крајњу неискреност. Нису луде оне које се удају за старце, а после их варају наочиглед свих. Ја сам видео како си је ти грлио!

Астров: Јест, грлио сам је, а теби на. (*Прави нос.*)

Војници (*гледа у дворишће*): Не, луда је земља која вас још држи!

Астров: Глупости.

Војници: Шта ћеш, ја сам – луд, неурачунљив, ја имам право да говорим глупости.

Астров: Стара ствар. Ти ниси луд, него просто особењак. Лакрдијаш. Некада сам и ја сваког особењака сматрао за болесног, ненормалног, а сад мислим да је нормално стање човека – бити особењак. Ти си сасвим нормалан.

Војници (*крије лице рукама*): Срамота ме! Кад би ти само знао како се стидим! То снажно осећање стида не може се поредити ни са каквим болом. (*Сетно.*) Неиздржљиво! (*Повлачи се ка столу.*) Шта да радим? Шта да радим?

Астров: Ништа.

Војници: Дај ми било шта! О, боже мој... Имам четрдесет седам година; ако, рецимо, поживим до шездесете, остаје ми још тринаест. Дуго! Како да проживим те године? Шта да радим, чиме да их испуним? О, разумеш ли... (*Грчевито сћеже руку Астрову.*) Разумеш ли, кад бих могао остатак живота да проживим некако на нов начин. Пробудити се у ведро, тихо јутро и осетити да си почео изнова да живиш, да је сва прошлост заборављена, развејана као дим. (*Плаче.*) Почети нов живот... Реци ми како да почнем... од чега да почнем...

Астров (*љуџиџиџо*): Не булазни! Какав нови живот! Наш положај, твој и мој, сасвим је безнадежан.

Војници: Је ли?

Астров: Ја сам у то уверен.

Војници: Дај ми нешто... (*Показује на срце.*) Овде ме пече.

Астров (*виче љуџиџиџо*): Престани! (*Блаже.*) Они који буду живели сто, двеста година после нас, они који ће нас презирати што смо свој живот проживели тако глупо и тако неукусно, ти ће, можда, наћи начина да буду срећни, али ми... Ја и ти имамо само једну наду. Наду да ће нас, кад будемо почивали у гробу, посећивати привиђења, можда чак и пријатна. (*Уздахнувши.*) Јест, брате. У целом срезу била су само два ваљана, интелигентна човека: ја и ти. Али некаквих десет година обичног, презреног живота учинило је своје; тај живот је својим трулим испарењем отровао нашу крв и ми смо постали исто онако гадни као и сви. (*Живо.*) Али не заговарај ме непрестано. Дај ми оно што си ми узео.

Војници: Ја ти ништа нисам узео.

Астров: Узео си ми из ручне апотеке бочицу са морфијумом. *(Пауза.)* Слушај, ако хоћеш пошто-пото да раскинеш са животом, онда иди у шуму и убиј се тамо. Морфијум ми дај, иначе ће почети приче, нагађања, помислиће да сам ти га ја дао... Од мене је доста и то што ћу морати да те сецирам... Мислиш да је то занимљиво?

Улази Соња.

Војници: Остави ме.

Астров *(Соњи):* Софија Александровна, ваш ујак је из моје ручне апотеке дигао бочицу с морфијумом и не да ми је. Реците му да је то... лудост, најзад. А немам ни времена, Треба да идем.

Соња: Ујка-Вања, ти си узео морфијум?

Пауза.

Астров: Узео је. У то сам уверен.

Соња: Дај. Зашто нас плашиш? *(Нежно.)* Дај, ујка-Вања! Ја сам, можда, исто тако несрећна као и ти, али не очајавам. Ја трпим и трпећу, док се мој живот сам не сврши... Трпи и ти. *(Пауза.)* Дај! *(Љуби му руке.)* Драги, добри ујко, мили, дај!

(Плаче.) Ти си добар, сажалићеш се на нас и даћеш. Трпи, ујко! Трпи!

Војници (*вади из столице бочицу и даје је Астирову*): Ево, узми! (*Соњи.*) Али треба што пре почети с радом, што пре предузети нешто, иначе не могу... не могу...

Соња: Јест, јест, радити. Чим испратимо наше, прихватићемо се посла... (*Нервозно сређује харџије на столу.*) Све смо запустили.

Астров (*ставља бочицу у ашошку и зашеже каишеве*): Сад могу да путујем.

Јелена Андрејевна (*улази*): Иване Петровичу, ви сте ту? Ми полазимо овога часа. Идите Александру, он би хтео нешто да вам каже.

Соња: Иди, ујка-Вања. (*Узима Војничкој њогу руку.*) Хајдемо. Тата и ти морате се помирити. То је преко потребно.

Соња и Војници одлазе.

Јелена Андрејевна: Ја путујем. (*Пружа руку Астирову.*) Збогом!

Астров: Већ?

Јелена Андрејевна: Коњи су већ упрегнути.

Астров: Збогом!

Јелена Андрејевна: Ви сте ми данас обећали да ћете отићи одавде.

Астров: Сећам се. Одмах ћу отићи. *(Пауза.)* Уплашили сте се? *(Узимаје за руку.)* Зар је то тако страшно?

Јелена Андрејевна: Да.

Астров: Иначе бисте остали? А? Сутра у шуми...

Јелена Андрејевна: Не... Решено је... И зато вас и гледам тако смело што је већ решено да одемо... Само вас за једно молим: мислите боље о мени. Желела бих да ме ви поштујете.

Астров: Гле! *(Покрети несврјљења.)* Останите, молим вас. Признајте да ви немате никаквог посла на овом свету, да немате никаквог циља у животу, да немате чему да поклоните своју пажњу и, раније или касније, свеједно је... предаћете се осећању — то је неизбежно. Зар онда није боље да то не буде у Харкову или негде у Круску, него овде, у крилу природе... Бар

би било поетично, чак врло лепо... Овде је шума, полуразрушен летњиковац по Тургеневљевом укусу...

Јелена Андрејевна: Како сте смешни... Ја сам љута на вас, али, ипак... сећаћу вас се са задовољством. Ви сте интересантан, оригиналан човек. Више се никад нећемо видети, и зато — зашто да кријем? Ви све ме занели мало. Дакле, пружимо једно другом руку и растанимо се као пријатељи. Задржите ме у лепој успомени.

Астров (пружила руку): Да, идите... *(У недоумици.)* Ви као да сте добар и душеван човек, али као да у целом вашем бићу има нечега чудног. Ето, дошли сте с мужем овамо, и сви који су овде радили, петљали, стварали нешто, морали су да оставе своје послове и да се цело лето занимају само подагром вашег мужа и вама. Обоје — он и ви — заразили сте нас својим беспосличењем. Ја сам се занео, месец дана нисам ништа радио, а за то време људи су боловали, у мојим шумама и шумарцима сељаци су напасали своју стоку!... Дакле, куда год сте ступали ви и ваш муж, свуда сте уносили хаос... Ја се шалим, разуме се, али је, ипак, чудно... и ја сам уверен, кад бисте ви остали, згариште би било огромно. И ја бих пропао, а и ви... не бисте прошли најбоље. А сад, путујте. *Finita la comedia!*

Јелена Андрејевна (*узима са његовој стола оловку и брзо је крије*): Ову оловку узимам за успомену.

Астров: Како је то чудно... Познавали смо се, и одједном, не знам зашто... нећемо се више никад видети. Тако је то у животу... Док овде никога нема, док ујка Вања не уђе са својим букетом, допустите ми... да вас пољубим... На растанку... Да? (*Љуби је у образ.*) Но, ето... дивно.

Јелена Андрејевна: Желим вам свако добро. (*Обазире се.*) Куд пукло да пукло, једанпут у животу! (*Грли ја нагло, и обоје се одмах брзо удаљују једно од другој.*) Треба ићи.

Астров: Идите што пре. Ако су кола спремна, пођите одмах.

Јелена Андрејевна: Чини ми се, долазе овамо. (*Обоје ослушкују.*)

Астров: Finita!

Улазе Серебрјакон, Војници, Марија Васиљевна са књигом, Телегин и Соња.

Серебрјакон (*Војницком*). Ко помене шта је било, очи му испале. После овога што се догодило за ово неколико часова,

ја сам тако много преживео и толико размишљао да бих, чини ми се, могао да напишем за поуку потомству читаву студију о томе како треба живети. Ја радо примам твоје извињење и сам молим за опроштај. Збогом! (*Љуби се с Војничким шри пуша.*)

Војници: Ти ћеш уредно добијати оно што си и раније добијао. Све остаје по старом.

Јелена Андрејевна їрли Соњу.

Серебрјак (*љуби руку Марији Васиљевној*): Матап...

Марија Васиљевна (*љубећи та*): Александре, сликајте се опет и пошаљите нам своју фотографију. Ви знате колико сте ми драги.

Телегин: Збогом, ваше превасходство! Немојте нас заборавити!

Серебрјак (*їољубивши кћер*): Збогом... Оппростите сви. (*Пружајући руку Астїрову.*) Захваљујем вам за пријатно друштво. Ја ценим ваш начин мишљења, ваше заносе, напоре, али допустите старцу да у свој опроштајни поздрав унесе само једну примедбу: господо, треба радити! Треба радити! (*Клања се свима.*) Свако добро! (Одлази; за њим иду Марија Васиљевна и Соња.)

Војници (*шойло љуби руку Јелени Андрејевној*): Збогом...
Опростите... Никад се више нећемо видети.

Јелена Андрејевна (*тануша*): Збогом, драги мој! (*Љуби ја у главу и одлази.*)

Астров (*Телејину*): Обландо, реци да спреме кола и за мене.

Телегин: Разумем, пријатељу. (*Одлази.*)

Остају само Астров и Војници.

Астров (*скупила са стола боје и шрија их у ручни кофер*):
Шта, ти нећеш изићи да их испратиш?

Војници: Нека их, нека путују, а ја... ја не могу. Тешко ми је. Треба што пре да почнем да се занимам нечим... Радити! Радити! (*Прешура по харџијама на столу.*)

Пауза; чује се звук прајораца.

Астров: Отишли су. Професор се, по свој прилици, радује. Сад га овамо више ничим неће домамити.

Марина (*улазећи*): Отишли су. (*Сега у фошељу и почиње да плеше чарайу.*)

Соња (*улазећи*): Отишли су. (*Брише очи.*) Дај боже, са срећом. (*Ујаку.*) Но, ујка-Вања, дај да радимо штогод.

Војници: Радити, радити...

Соња: Одавно, одавно нисмо седели заједно за овим столом. (*Пали лампу на столу.*) Чини ми се, нема мастила... (*Узима маслионицу, иде к орману и налива масило.*) Мени је тешко што су отишли.

Марија Васиљевна (*улази латано*): Отишли су! (*Сега и угубљује се у читање.*)

Соња (*сега за сто и прелистава књигу рачуна*): Ујка-Вања, прво ћемо написати рачуне. Страшно смо све запустили. Данас су опет слали по рачуне. Пиши. Ти пиши један рачун, а ја ћу – други...

Војници (*ише*): Рачун... за господина... (*Обоје пишу ћутећи.*)

Марина (*зева*): Спава ми се.

Астров: Тишина. Пера шкрипе, попац цврчи. Топло, удобно... Не иде ми се одавде. (*Чују се прајорци.*) Ево, кола су спремна. Остаје ми, дакле, да се опростим с вама, пријатељи

моји, да се опростим са својим столом и — напред! (*Стивља картиограме у корице.*)

Марина: А што журиш? Могао би још да останеш?

Астров: Не могу.

Војници (*ише*): Од старога дуга остало два пута по седамдесет и пет...

Радник: Михаило Лавовичу, кола су спремна.

Астров: Чуо сам. (*Даје му ручну айошкеку, ручни кофер и корице.*) На, узми ово. Пази да не изломиш корице.

Радник: Разумем. (*Оглази.*)

Астров: Е, господо... (*Прилази да се ойроси.*)

Соња: Кад ћемо се видети?

Астров: Свакако не пре идућег лета. Зими је тешко... Али, ако би што било потребно, јавите — доћи ћу. (*Рукује се.*) Хвала на гостопримству и пажњи... једном речју на свему. (*Прилази дадиљи и љуби је у главу.*) Збогом, стара!

Марина: И тако одлазиш, без чаја?

Астров: Не могу, дадице.

Марина: Можда би ракије?

Астров (*неодлучно*): Готово бих могао...

Марина одлази.

Астров (*после паузе*): Мој логов нешто храмље. Још јуче сам видео, када га је Петрушка водио на појило.

Војници: Треба га потковати.

Астров: Мораћу о Божићу да свратим до поткивача. Неизоставно. (*Прилази маји Африке и пледа.*) Мора да је у овој Африци сад страшно топло — ужасна ствар!

Војници: Да, свакако.

Марина (*враћа се са служавником, на коме је чашица ракије и комадић хлеба*): Узми.

Астров пије ракију.

Марина: На здравље, синко. (*Дубоко се клања.*) Хоћеш ли мало хлеба да узмеш?

Астров: Нека, ја ћу овако... А сад, здраво остајте! (*Мари-ни.*) Немој да ме пратиш, дадице. Не треба.

Он одлази; Соња иде за њим са свећом, да ја испрати; Мари-на сега у своју фойељу.

Војници (*ише*): »2. фебруара 10 литара зејтина... 16. фебруара опет 10 литара зејтина... Брашна од хељде... «

Пауза.

Чују се прајорци.

Марина: Отишао је.

Пауза.

Соња (*враћивши се; сјушти свећу на сто*): Отишао је.

Војници (*срачунава и записује*): Свега... петнаест... двадесет и пет...

Соња сега и ише.

Марина (*зева*): Ох, греси наши...

Телегин улази на прстима, сега крај врати и тихо удешава тишару.

Војници (*Соњи, прелазећи руком преко њене косе*): Дете моје, како ми је тешко! О, кад би ти знала како ми је тешко!

Соња : Шта да се ради, треба живети! (*Пауза.*) Ујка-Вања, ми ћемо живети. Проживећемо дуг, дуг низ дана, дугих вечери; трпељиво ћемо подносити искушења која нам судбина пошаље; радићемо за друге и сад и у стрости, без одмора, а кад дође наш час, ми ћемо понизно умрети, и тамо, иза гроба, рећи ћемо да смо патили, да смо плакали, да нам је било тешко, и Бог ће се сажалити на нас, и ми ћемо, ја и ти ујко, драги ујко, видети живот сјајан, диван, прекрасан, ми ћемо се радovati, и на наше садашње несреће осврнућемо се гануто, смећећи се — и одахнућемо. Ја верујем, ујко, верујем жарко, страшно... (*Сјушти се пред њим на колена и сјушти главу на његове руке; уморним гласом.*) Одморићемо се!

Телегин тихо свира на тишари.

Соња : Одморићемо се! Чућемо анђеле, видећемо небо, све у драгом камењу, видећемо како се све земаљске несреће, све наше патње утапају у милосрђе које испуњава цео свет, и наш ће живот постати миран, нежан, слadak, као милошта. Ја

верујем, верујем... *(Брише му марамицом сузе.)* Јадни, јадни,
ујка-Вања, ти плачеш... *(Кроз сузе.)* Ти у животу ниси знао за
радост, али почекај, ујка-Вања, почекај... Ми ћемо се одмори-
ти... *(Грли ја.)* Одморићемо се!

Стражар луја.

*Телеџин лајано свира; Марија Васиљевна њише на мартинама
брошуре; Марина њлешче чарайу.*

Соња : Ми ћемо се одморити.

Завеса се лајано сјушша.

Ујка Вања

Антонa Павловича Чехова

Поводом извођења *Ујка Вање*, Чехов је говорио глумици Буровој: »Сав смисао и сва драма човекова је у њему, а не у спољашњим манифестацијама«. Ауторским исказом формулисан је један од основних принципа нове драме: *разошкривање човека и света не толико збивањима, већ доживљавањем, осветљавањем изнутра*. У *Ујка Вањи* се манифестовало ауторово трагање за новим изворима драматизма. Друштвени проблеми се не постављају номинално, али се из исказа актера и њихових односа осећа њихова иманентна присутност. Већ у првој сцени, Астров се исповеда: »Треће недеље великог поста отишао сам у Малицко, где је владала епидемија... Пегавац... У кућама сви леже... Прљавштина, дим, смрад, телад на поду са болесницима... ту су и свиње. Цео дан сам радио, нисам сео, ништа нисам окусио, а кад сам дошао кући - довели са пруге скретничара. Ставио сам га на сто да га оперишем, а он ми умре под опијумом.« Бизарност слике не настаје од изузетне атмосфере - епидемије - већ од описа сељачке куће: где су људи и стока заједно. Поред тога, умрли пацијент оптерећује Астровљеву савест. Од саопштених података мисао иде закључцима: да је постојала болница, обе драме биле би избегнуте. Тако се конституише *Проблем сељаштва*, старо питање,

на нов начин постављено: Чехову је довољна реплика за оно чему су посвећивана дела у целини!

Исто овако концизно третира се у драми и проблем интелигенције. Астров говори Војницком: »У целом срезу била су два добра, интелигентна човека, ја и ти. Али за неких десет година презрени малограђански живот и нас је повукао на дно... и ми смо постали исто тако банални као и сви остали.« Међутим, права драма је у томе што Астрови, како сам каже »немају пред собом пламичка«, наиме, немају више *идеала*. А имали су га. Наличје ове драме је - Ујка Вања, у коме разочарење у идеал изазива осећање бесмисла живљења и самоубилачка расположења. »Ја ноћима не спавам од беса што сам тако глупо проћердао време, кад сам могао имати све што ми сада онемогућава старост«, каже он мајци. У контексту са овим фактима треба посматрати и његов сукоб са Серебрјаковим. Наиме, конфликт нема карактер и димензије класног сукоба, јер не гони *сјахија* са имања *ујравника*, већ *зеи* угрожава егзистенцију *шуракову*. Па ипак, у овој *йородичној свађи* драма људска не губи од свог бола, ни драмски конфликт од интензитета.

Трећи проблем друштвеног плана је *брак* Серебрјакова. У традиционалном третману, трагизам Татјана и Ана настајао је од неслободе избора и других околности које су условљавале

брак без љубави. Чеховљева Јелена, међутим, каже: »Кунем ти се удала сам се за њега из љубави.« А њена драма није мања него да се удала од беде или против своје воље. чак делује тегобније, јер нема ореола жртве. А личне драме постају и друштвене, јер не може бити спокоја друштвеног, ако су људи несрећни, макар и због субјективних разлога.

Етничко-филозофски план конституише низ питања: судбина лепоте, корелације лепоте и среће, чистоте, труда, среће, и концепције људске природе. Многа питања су везана за Соњин лик. Њена драма је тежа од неравноправности друштвених. Јер поробљени су се у историји ослобађали тираније. А ружна девојка је у сваком систему људских односа имала мање шанси на срећу од лепе! Чехов је конфронтира Јелени: лепоту душе - лепоти лица. Понашањем Астрова, аутор је изразио неке мисли о људској личности: зашто лепота тела има такву власт над човеком; каква је наша морална вредност ако само због лепоте лица бирамо све горе, а одбацујемо боље само због ружног лица? Какве су могућности за мењање услова остварења људске среће у оваквој датости човекове природе?

Ујка Вања је првенствено психолошка драма. И основни конфликт и сума трагике остварују се на психичком плану. И поред људске разноврсности, и уметничке индивидуализације,

готово сви јунаци имају заједничку црту: *комплекс промашености*. На Соњино питање: »Јеси ли срећна«, Јелена категорички одговара: »Не«. Готово сви јунаци би могли да одговоре овако, и са више разлога, јер Јелену сматрају срећном зато што је лепа. Од доласка Јелениног, за остале настаје тренутак сазнавања властите промашености. *А из збира индивидуалних несрећа израста глобална трагика драме*. Јеленина драма се слаже из неколико компонената, од којих су доминантне: комплекс инфериорности, несрећан брак и стрепња од одлучног корака. Инфериорност открива признањем да је »у свим романима, свуда, била епизодна личност«. То осећање је вероватно и постало један од фактора који су је навели да се уда за Сребракова јер је он својим друштвеним положајем изгледао сигуран ослонац. Међутим, брак је само појачао трауму: постала је предмет сажаљења - »несрећница, има старог мужа«. Интересантно је да њој ни лепота не помаже да савлада осећање ниже вредности. Потајно она жели да промени живот, и Астров је привлачи, али не може да оствари са њим бекство: »Ја се ево осмехујем, кад мислим на њега... Али ја сам плашљива, стидљива... Намучиће ме савест.« Постоји још један мотив: она је чезнула да у њој гледају не само лепо лице, већ и духовно сублимну жену; природа јој међутим сем физичке лепоте друго није дала. Зато оно што Астров нуди сведочи да у њему буди само *страш*, али не праву *љубав*.

Соњина личност се најкомплетније разоткрива у односима са Астровом и Јеленом. Са Астровом су повезани њени девојачки снови; срећа - то је бити његова жена. У маћехи види опасност по своје наде, јер интуитивно слуги оно што ће Астров нетактично признати: да би »Јелена могла за један дан да му заврти мозак«. Соња настоји да одреди Астровљев однос према себи и да га претвори у извесну моралну обавезу. То је смисао дијалога, чија су суштина реплике: »Када бих имала сестру или другарицу и када бисте знали да вас воли, како бисте то примили?« - »Вероватно, никако... Дао бих јој до знања да ја не могу завољети.« Иако се дијалог води у алузијама, смисао је јасан. Међутим, у Соњиним монологу, који следи после Астровљева одласка, најбитнији је исказ: »Он ме није разумео«, што у суштини открива њено бекство од истине. Јер, »Неизвесност је боља... Ипак постоји нада«.

Ујка Вања има примерну структуру психолошке, лирске драме. Чехов је на нов начин решавао проблеме заплета, тока сценских збивања и расплета. За класике је карактеристична брига о *ефектним њочетку и динамичном отшварању радње*. Насупрот традицији, не може бити ништа обичније од прве реплике дадиљине упућене Астрову: »Пиј, баћушка«, и његовог одговора: »Нешто ми се не пије.« Од самог почетка казивање *уроњава у свакодневност*. Томе доприноси и амбијент

прве сцене: сто са *самоваром и прибором за чај*. Прва реплика, дакле, није почетак у Аристотеловском смислу. Већ као да се завеса изненада подигла и застајемо јунаке у свакодневном, обичном разговору. Класици су се старали да завршна сцена остави трајан утисак: *Ревизор* се завршава знаменитом *немом сценом*. Чехов је у финалној сцени применио нов поступак: *расиљети без решења проблема из којих резултира конфликтности драме*. Уметник је избегао свако средство које би водило ефектности. Као што почиње репликом *о чају*, аутор у финалу развија разговор *о кашу*, да нагласи прозаичност. Привидно све остаје по старом, али под привидом се осећа да се све неповратно изменило и да су се тихо одиграле судбоносне ствари. Никада се више Соња неће понадати да ће је Астров завоleti, или да ће се бар удати за њега. Ујка Вања не само што неће више имати идеала већ ни смисла да живи. Астров више никада неће срести Јелену. И нису се изменили само њихови односи већ су се изменили и сами. И не само што *нико не може поцешти живој изнова већ се не може ни враћати на стање са поцешка првој чина!* У овом тихом али суштинском мењању односа и људи и јесте особеност коју је Станиславски назвао *подводним током*. Ако на површини и изгледа да се ништа драматично не збива - ништа више није као на почетку драмског казивања.

Традиционална драма сматрала је за услов *sine qua non* - богатство радње. Чеховљевим драмама критика је замерала сиромаштво радње. У суштини Чехов је *бојањство збивања* заменио *бојањством доживљавања, емоција, расположења*. Ово *преношење тежишта на интимни свет човека чини драму лирском*. У 2. сцени IV чина, привидно статичној, у току дијалога Ујка Вањиног са Астровом, за неколико минута смењују се *кајање, њев, зависност, самоосуда, стид, очајање, безумни сан*. Ујка Вањиним репликама одговарају реакција Астрова, чију смену расположења је аутор означио ремаркама: *срдито; шопилије; уздишући; живахно*.

Чехов је говорио: »Ако пушка у првом чину виси на зиду, у следећем мора да опали«. Овим је конституисан принцип свеопште функционалности и повезаности свих компонената драмског казивања. Тако и *ствари* постају средство израза. Типичан пример је географска карта у ујка Вањиним кабинету. У ремарки се каже: »На зиду карта Африке, очевидно овде непотребна.« Квалификатив »непотребна« највероватније има циљ да оствари преварено очекивање. Јер карта има смисао и у овој сцени и целом чину. Извесно је да Астров преживљава тежак тренутак. Пометња душевна се осећа у смењивању мотива разговора. О Африци, међутим, није почео да говори зато што му се случајно нашла пред очима. Он мора

да напусти Соњин дом, где је »топло и пријатно«, где је окружен љубављу. А напољу је хладна јесења ноћ и чека га ледени кутак нежење. После Јелениног одласка и разговора са Соњом у њему се умножава осећање усамљености, ледене пустоши око себе и у себи. И одједном је карта Африке измамила мисао о *шойлини* и *сунчаности*. Афричка врелина се трансформише у знак вечне човекове чежње за нечим чега нема и што се неће остварити.

У структури *Ујка Вање* музика има значајну функцију. Аутор је саветовао редитељу: »За улогу Тељегина потребан је добар гитарист«: Иако је гитара напореда са самоваром, музика у глобалној тоналности сценског казивања остварује контрапункт. Јер не може бити ништа даље од прозе свакодневности и музике, и када уроњава у свакодневност. Међутим, музика ни у једном тренутку не звучи дуже. Јер лепоти није суђено да потраје. И њу заробљавају неслобода и баналност: или дадиља ваби пилиће, или фабрички радник упада и тражи лекара, или Серебрјаков забрањује Јелени да свира.

За Чехова је далеко значајније и типичније што поред инструменталног и вокалног вида присуства музике, запажамо да су извесни пасажии текста организовани по музичким принципима. Реплике имају симетричност. И то не само једне личности, што би се могло схватити као средство индивидуализа-

ције, већ многих јунака. Уметник тиме није хтео само да нагласи извесне исказе, већ и да сугерира мисао да је у таквим репликама *еуфонија равнозначна семантици*. То је особност стиха и поезије, посебно лирике. Такви елементи у сценском казивању и јесу типичан квалитет лирске драме.

Милосав Бабовић

Рекли су о Чехову

- Чехов је Пушкин у прози.

(Л.Н.Толстој)

* * *

- Чеховљева драма је најмодернија. Он је, везујући се за глумце МХТ-а, освојио за сцену нове пределе постојања, пределе само привидно недраматске.

(Герхард Хауптман - 1907)

* * *

- Његови комади су изванредно интересантни. Надам се да ћете их прочитати. Чехов је нешто ново у драми.

(Д.Х. Лоренс - 1912)

* * *

- Познајете ли Чеховљеве комаде? То је драмски писац за Вас - човек који је имао врхунски смисао за театар. У поређењу с њим ја себи личим на почетника.

(Г.Б. Шо - 1916)

* * *

- У плејади великих европских драмских писаца - Чехов сија као звезда првог реда, уз Толстоја и Тургењева. Ја сам, већ у зрелом стваралачком добу, био задивљен његовим решењима тема неспособности оних култивираних нерадника који ништа

продуктивно не обављају. Под утицајем Чехова написао сам један комад на исту тему и назвао га Кућа сломљених срдаца - фантазија у руском стилу на енглеске теме. То није био најгори од мојих комада, али се надам да ће га моји руски пријатељи разумети као знак безусловног, искреног дивљења за највећег међу њиховим великим драмским песницима.

(Г.Б. Шо - 1944)

* * *

▪ Пре неки дан сам видео Ујка Вању, видео и расплакао се као нека стара баба, мада уопште нисам лак на сузу.

(М.Горки - 1898)

* * *

Који је писац у младости утицао на мене? Чехов!

Који драмски писац? Чехов!

А који приповедач? Чехов!

(Тенеси Вилијамс - 1981)

* * *

Чехов је предводник целокупне драмске поезије XX века.

(Едвард Олби - 1984)

* * *

Ја покушавам да повежем комично с трагичним. Чехов је то веома лепо умео: уздрма вас из темеља, а онда у следећем моменту насмеје. Он је уопште највећи!

(Вуди Ален - 1985)

* * *

Не сећам се да сам икад обзнанио своје дивљење за Чехова. Није било смеха какав је његов!

(Семјуел Бекет. - 1986)

Основни датуми живота и рада А.П. Чехова

1860 – 17. јануара у Таганрогу (Украјина) трговцу треће гилде Павелу Јегоровичу Чехову и Јевгенији Јаковљевој, дјевојачки Морозовој, родио се трећи син – Антон.

Породица Чехов. Таганрог, 1874. Сједе: брат писца Михаил, сестра Марија, отац Павел Егорович, мајка Евгенија Јаковљевна, жена ујака Митрофана Егоровича Људмила Павловна, њихов син Георгиј. Стоје: брат писца Иван, Антон Павлович, старија браћа Николај и Александар, ујак Митрофан Егорович.

1867 – Уписан у грчку парохијску основну школу.

1870 – Похађа припремни разред гимназије у Таганрогу.

1871 – Прелази у класичну гимназију.

1876 – Отац, неспособан да врати дугове, бјежи пред повјериоцима у Москву где се већ налазе два старија сина, новинар Александар и сликар Николај. За њима одлази и мајка са осталом дјецом. Антон остаје сам у родитељској кући гдје за кревет и сто подучава нећака новог власника.

Мајка и отац А. П. Чехова: Евгенија Јаковљевна Морозова (1825-1919) и Павел Егорович Чехов (1825-1898). Имали су шесторо дјеце: Александра, Николаја, Антона, Ивана, Марију и Михаила.

1877/8 – Пише драму *Без очев*а и шаље је брату Александру.

1878 – Посјећује породицу у Москви за вријеме ускршњег распуста.

1879 – У јуну матурира, добија стипендију и право да оде у Москву на студије. По мајчиној жељи и савјету уписује медицину.

1880 – Часопис Стрекоза објављује Чеховљево прву причу.

1882 – Под разним псеудонимима (Антоша Чехонте, Човек без слезине, Брат мога брата, Коприва, Улис, Рувер) објављује у новинама и другим хумористичким часописима (Зритель, Будилник, Осколки). Од 40 написаних хуморески успијева да објави 32. Породица углавном живи од новца што га писањем ноћу заради Антон. Дан припада студијама.

1884 – Дипломира на Медицинском факултету Московског универзитета. Објављује прву збирку приповједака *Меліоменине бајке*. Запошљава се у болници града Воскресенска. У децембру први пут крварење из плућа.

1885 – Почиње да сарађује у Петербуршкој газети. Љето проводи у дачи Кисељових у Бабкину. У децембру први пут путује за Петербург.

1886 – Напушта лекарску праксу. У Петербургу упознаје издавача Суворина и прихвата понуђену сарадњу у његовом Новом времену. Приповијетку *Парасџос* потписује Ан.Чехов. Угледни критичар Григорович у писму Чехову пружа подршку његовом таленту.

Олга Леонардова Книпер-Чехова, (1868 - 1959) супруга писца

1887 – Објављује 65 приповједака и једночинку Лабудова пјесма. У априлу путује преко Харкова у Таганрог и украјинску степу. У септембру пише драму *Иванов*. 19. новембра, Театар Корша у Москви изводи премијеру *Иванова*. Сусрети с Корољенком и Пљешчејевим.

1888 – У часопису Сјеверни вјесник објављује *Шеју*. У јуну путује по Украјини Гогољевим трагом, а онда се прикључује Суворину на Црном мору. У октобру за збирку приповедака *У сумрак* добија Пушкинову награду Академије наука. У Театру Корша изведена премијера водвиља *Медвјед* са великим успјехом.

1889 – У јануару премијера *Иванова* у Александринском театру у Петербургу. Објављен зборник приповједака *Дјечурлија*. Пише комедију *Шумски дух*. У мају објављује једночинку *Просидба*. У априлу путује за Суми гдје његује тешко оболелог брата Николаја, даровитог сликара. Николај умире 17. јуна од туберкулозе. Прва смрт у породици. У новембру се појављује *Досадна њрича*. У децембру праизведба *Шумског духа* у Театру Абрамове. Неуспех. Започиње припреме за пут на Сахалин.

1890 – Патује у Петербург. Прикупља и изучава материјале о Сибиру и Далеком истоку. У априлу (21) полази на пут за Сахалин: Јарослављ, Њижњи Новгород, Тјумен, Томск, Ачинск, Краснојарск, Иркутск, Благовешченск, Николајевск. Једанаестог јула стиже на Сахалин. Генерални гувернер за Амурску област А.Н.Корф издаје Чехову дозволу да може прегледати све затворе, насеобине и друге институције под ограничавајућим условом да не смије предузети никакве контакте са политичким затвореницима. Чехов је на Сахалину провео попис становништва, прикупио статистички и други материјал, понио је са Сахалина картотеку од 10.000 картица. Тринаестог октобра је испловио и преко Јапанског мора, Индијског океана и Суецког канала стигао у Одесу. Осмог децембра се вратио у Москву.

1891 – Патује у Петербург. Сакупља књиге за школе и библиотеке на Сахалину. У марту путује са Суворином у Беч, Венецију, Фиренцу, Рим, Напуљ, Монте Карло, Париз. 2. маја се враћа у Москву. Ради на књизи о Сахалину. Пише приповетке Дуел, Бабе, фељтоне Опсенари и У Москви. Организује помоћ гладнима у губернијама Њижњег Новгорода и Вороњежа.

1892 – Купује добро у Мелихову, серпуховски округ, јужно од Москве. Организује у борби против епидемије колере санитарну зону која обухвата 25 села, 4 фабрике и један манастир.

У новембру у Руској мисли објављује *Павиљон бр 6*. Последњи пут објављује у Новом времену приповетку *Страх*.

1893 – Уређује Мелихово. Подиже дворишну кућицу у којој пише. Гради сеоску школу. У језерцу на имању пеца рибу, сади дрвеће и цвијеће. Породица је на окупу: мајка, отац, сестра живе у Мелихову, а остала браћа их посјећују чешће. Објављује *Пријовести незнајног човека* и први дио *Остврво Сахалин*.

1894 – Због погоршаног здравља по савјету љекара одлази на Крим. Изабран за одборника серпуховске самоуправе. Путује у Таганрог а одатле у Трст, Фијуме (Ријеку), Венецију, Абацију (Опатија), Милано, Ђенову, Ницу, Париз, Берлин. Изабран за поротника Московског окружног суда. Старатељ Телешке сеоске школе. Објављује у Руским вџдомостима приповијетке:

На мајуру, Рошшилдова виолина, Учишел књижевности, Студентш.

1895 – Послије дуго времена појавио се у Мелихову сликар Левитан да настави нарушено пријатељство. Чехов објављује

приповетку *Аријадна*. У мају објављена књига Острво Сахалин. Посјећује први пут Л.Н. Толстоја у Јасној Пољани. У октобру започиње а у децембру завршава *Галеба*.

1896 – Гради школу у Талежу. Санитарни савјет округа Серпухово бира Чехова за члана комисије за планирање школских зграда. Путује у Петербург гдје Суворину предаје *Галеба* и већ извођеног *Ујка Вању* за књигу драма. Седамнаестог октобра праизведба *Галеба* у Александринском театру у Петербургу. Нину игра Вера Комисаржевска. На премијери скандал. Успјешне репризе. Чехов се враћа у Мелихово. Познанство са Станиславским.

1897 – У марту сусрет са Суворином прекида напад крварења из плућа. У болници га посећује Толстој. Разговарају о бесмртности. По изласку из болнице планира да се пресели на Крим. У Руској мисли објављује *Сељак*. Тај број часописа бива заплијењен и послје избацивања једне странице пуштен у продају. Одлазак у Париз, Бијариц, Ницу, гдје се у Руском пансиону опоравља. Са симпатијама прати Золина настојања за ослобађање Драјфуса.

1898 – шаље 319 томова француских класика библиотеци у Таганрогу. Прекид односа са Суворином због става Новог времена према афери Драјфус. Немирович-Данченко у писму

моли дозволу за извођење *Галеба* у новоотвореном Художественном театру. Петог маја враћа се преко Париза, Петербурга и Москве у Мелихово. Објављује *Човека у фуџроли* и *О љубави*. Подиже школу у Мелихову. Од 9. до 14. септембра присуствује првим пробама *Галеба* у Художественном театру. Упознаје глумицу Олгу Книпер, одушевљен њеном глумом. Одлази на Јалту да тамо проведе зиму. Дванаестог октобра умире отац. Започиње градњу виле у Аутки, близу Јалте, Почетак преписке с Горким. Седамнаестог децембра премијера *Галеба* у Художественном театру у режији К.С. Станиславског и В.И. Немирович-Данченка. Огроман успјех и за писца и за театар. Двадесетог децембра излази у Руској мисли приповијетка *Случај из йраксе*.

1899 – Потписује уговор са издавачем Адолфом Марксом о продаји права власништва на сва своја дјела. Завршава пословне односе са издаваштвом Суворина. Прикупља и сређује текстове за Сабрана дјела. Студентски немири на Кијевском универзитету и у Петербургу. Сусрет с Горким, А. Куприном и И. Буњином. Одлази у Москву. Художествени театар изводи само за Чехова *Галеба* без декора. Прати пробе *Ујка Вање*. Сусрети са Книперовом. Последњи дани Мелихова. И мајку и сестру сели на Јалту. Позива Книперову у госте. У октобру премијера *Ујка Вање* у Художественном театру без Чехова. Он на Јалти брине о прикупљању средстава за изградњу санатори-

јума за сиромашне туберкулозне болеснике. Изашао је први том Сабраних дјела код Маркса. У Руској мисли објавио *Даму с њеџанцеџом*. И. Левитан на Јалти.

1900 – 8. јануара изабран је за почасног академика у секцији за лепу књижевност Академије Наука са седиштем у Петербургу. У априлу Художествени театар предузима турнеју по градовима црноморске обале. Чехов је тако видио своје представе и комаде и других писаца у Одеси и Јалти. Шестог маја путује у Москву да посјети болесног пријатеља Левитана који умире 2 јула. Чехов пише *Три сестре*. Станиславски код Чехова. Средином октобра завршава прву верзију *Три сестре*. Путује за Москву гдје заједно с ансамблом чита *Три сестре* и гледа представе Художественог театра. Одлази у Ницу а да није завршио коректуре; урадио је то само за прва два чина. Трећи чин шаље 18. децембра. Цензура одобрава *Три сестре* за извођење. Чехов ради на промјенама у IV чину. Немирович-Данченко код Чехова у Ници.

1901 – живи у Ници. Код Маркса се појавио седми том са драмама. Познанство и дружење са чувеним професором Правног факултета у Москви Коваљевским, који има вилу близу Нице а предаје и у Паризу. Телеграмом обавијештен о успјеху премијере *Три сестре* у режији Станиславског, 31. јануара. У фебруару се враћа на Јалту. Чести сусрети с И.

Буњином. Седамнаестог маја на љекарском прегледу констатовано погоршање и препоручена кура са кумисом, а 25. маја само у пратњи кумова обавља се вјенчање А.Чехова и О. Книпер, послије чега одмах крећу на куру у губернију Уфа. Успут посјећују Максима Горког у Њижњем Новгороду. У августу Чехов пише тестамент којим у случају своје смрти осигурава мајку и сестру. У новембру посјећује Толстоја у Гаспри на Криму.

1902 – Горки код Чехова. Разговарају о *Малоірађанима* које припрема Художествени театар. Избор Горкога за почасног академика поништен царевом вољом. Чехов се стога одриче почасног звања и иступа из Академије наука. Цео мјесец јули проводи у Љубимовки, посједу Станиславског, који му је уступио своју кућу да буде заједно са супругом Книперовом која се послије спонтаног побачаја тешко разбољела. Средином октобра гледа заједно с Горким *Малоірађане* и Толстојево Царство мрака.

1903 – У фебруару започиње Чехов свој нови комад *Вишњик*. У мају проф. Остроумов констатује даље погоршање здравља и забрањује Чехову зиме на Јалти; савјетује боравак у сувој континенталној клими, на примјер у околини Москве. У септембру завршава четири чина *Вишњика*, преписује текст начисто и 14. октобра шаље рукопис театру. Двадесетог октобра ансамбл

чита нови текст. Почетком децембра излази његова последња приповијетка *Невеста*. Четвртог децембра замјењује два пасажа у *Вишњику* која је цензура означила као неподобна. Сваког дана је на пробама. Гледа представу Горкога *Нагну*. На новогодишњем банкету Художественог театра се Горким.

1904 – 9. јануар изабран за старатеља школе у Аутки. Седамнаестог јануара праизведба *Вишњика* у Художественом театру. Послије представе (прва премијера којој је присуствовао), на сцени почаст пицу поводом 25-годишњице рада, на његов рођендан. У фебруару се враћа на Јалту. У јуну, по савјету лекара, путује са женом у Баденвајлер на лијечење. Другог јула умире Чехов послије неколико срчаних удара. Лекару који је стигао, рекао је: »Ich sterbe« (Умирем). Када је овај поручио боцу с кисеоником, Чехов се осмијехнуо: »Дотле ћу ја већ бити леш. Боље ми дајте чашу шампањца, одавно га нисам пио« – обратио се Книперовој. Испио је чашу полако, намигнуо, окренуо се на лијеву страну и насмијешен заспао. То је био крај. У Русију је стигао у вагону за остриге. Свирала је војна музика, јер су очекивали сахрану неког официра. Сахрањен је 10. јула на Новођевицијем гробљу у Москви.